

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas un sākumizglītības nodaļa

Pirmā līmeņa augstākās izglītības studiju programma
“Pirmsskolas izglītības skolotājs”

KELLIJA MEGIJA MIERKALNE

**Vecāku un skolotāju sadarbība 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas
sekmēšanai pirmsskolas izglītības iestādē**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs: Mg.sc.soc., D.Augstkalne _____

KULDĪGA, 2019

Anotācija

Darba nosaukums – vecāku un skolotāju sadarbība 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas sekmēšanai pirmsskolas izglītības iestādē.

Darba autore – Kellijs Megija Mierkalne

Darba vadītāja – Dace Augstkalne

Darba mērķis - analizēt skolotāju un vecāku sadarbības modeļus bērnu adaptācijas veicināšanai un pētīt vecāku un skolotāju sadarbības ietekmi uz 1,5 līdz 3 gadīgu bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Darba autore apkopoja, raksturoja un izanalizēja autoru atziņas par 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas procesu pirmsskolā.

Darba teorētiskajā daļā tiek skaidroti tādi jēdzieni kā – adaptācija, sociālā adaptācija, kā arī tiek skaidrotas adaptācijas procesa pakāpes. Kā arī tiek analizētas sadarbības formas, kādas tiek izmantotas pirmsskolas izglītības iestādē, un 1,5- 3 gadīgu bērnu attīstības posmu raksturojums dažādu autoru atziņās.

Darba empīriskajā daļā tiek izmantota darba autores veidota aptauja, audzēkņu novērošana un pedagoģiskā darbība.

Kvalifikācijas darba nobeigumā darba autore izstrādājusi ieteikumus vecākiem un skolotājiem bērna adaptācijas sekmēšanai pirmsskolas izglītības iestādē. Analizējot teorētiskās atziņas un, apkopojot empīriskā pētījuma rezultātus, tiek secināts, ka 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas sekmēšanai liela nozīme ir skolotāju un vecāku savstarpējai sadarbībai.

Darbs izstrādāts uz 45 lapām, ar 2 tabulām, 10 attēliem un pievienoti 3 pielikumiem. Kopumā darbā izmantoti 33 literatūras avoti.

Atslēgas vārdi: adaptācija, skolotāju un vecāku sadarbība, pirmsskolas izglītības iestāde.

Annotation

Abstract

Name of paper: Parent-teacher collaboration as a promoting factor of adaptation to preschool of children between 1, 5 and 3 years of age.

Author: Kelliija Megija Mierkalne

Supervisor: Dace Augstkalne

Aim of the paper: To analyze parent-teacher models of collaboration used to promote adaptation and to explore the effects of parent-teacher collaboration on adaptation to preschool in 1, 5 to 3 year old children.

The author of this paper compiled, analyzed and described theoretical findings about adaptation to preschool in 1, 5 to 3 year old children.

The theoretical section of this paper explains concepts such as adaptation, social adaptation and describes different levels of adaptation. The author also analyzes different forms of collaboration used by teachers and parents in preschool settings. The topic of child development between ages 1, 5 and 3 is also covered in this paper.

For the empirical part of this paper the author created and used a survey, observation and pedagogical work.

The end section of this paper offers recommendations for parents and teachers on promoting child's adaptation to preschool. The analysis of theoretical findings and the results of empirical study allows to conclude that the collaboration between parents and teachers has a great impact on adaptation to preschool for children aged 1, 5 to 3 years.

The paper consists of 45 pages, 2 tables, 10 pictures and 3 appendixes. There are 33 citations used in this paper.

Key words: adaptation, parent – teacher collaboration, preschool

Saturs

Ievads.....	5
1. Adaptācija un tās veicināšana autoru teorētiskajās atziņās	7
1.1. Adaptācijas būtība un to ietekmējošie faktori.....	7
1.2. Skolotāju un vecāku sadarbība bērnu adaptācijas sekmēšanai	12
1.3. 1,5-3 gadīgu bērnu attīstības raksturojums	17
2. 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē.....	22
2.1. Sākotnējie rezultāti, to analīze	22
2.2. Pedagoģiskā darbība	35
2.3. Ieteikumi vecākiem un skolotājiem adaptācijas perioda atvieglošanai	40
Secinājumi	43
Literatūras un informācijas avotu saraksts.....	44
PIELIKUMS	45

Ievads

Katrā ģimenē, kurā ir ienācis bērns agri vai vēlu saskaras ar pirmsskolas izglītības iestādi. Daļa bērnu pirmsskolas izglītības gaitas uzsāk trīs gadu vecumā, citi vēlāk, taču ir vecāki, kuri savu bērnu pirmsskolas izglītības iestādē jau ved, kad bērns ir sasniedzis 1,5 gada vecumu. Latvijā apmaksāts bērnu kopšanas atvaļinājums ir pusotru gadu, tāpēc arvien vairāk bērni uzsāk pirmsskolas gaitas, vēl nesasniedzot divu gadu vecumu.

Kā uzskata Dž.Boulbijs, kas ir viens no piesaistes teorijas pamatlicējiem, esot prom no mātes ilgāku laiku, bērns līdz trīs gadu vecumam var gūt ļoti lielu traumu, taču, ja finansiālie apstākļi spiež, tad vecākiem nav variantu. Adaptācijas process tiek daudz analizēts zinātniskajā literatūrā, bet par to ir jārunā arī pirmsskolas izglītības iestādē, ir jāinformē vecāki, kuri varbūt nav tik zinoši. Adaptācijas process pirmsskolas izglītības iestādē ir ļoti nozīmīgs, jo laikā līdz trīs gadiem veidojas bērna personība, kā arī ļoti straujiem soļiem notiek bērna attīstība. Ja šajā laikā, bērns nespēj ilgi pierast pie pirmsskolas izglītības iestādes ir jāmeklē iemesls. Ne vienmēr vainīgs ir vecāks, ne vienmēr vaina ir bērnam, ne vienmēr arī skolotājā. Liela nozīme adaptācijas procesā ir skolotāja un vecāku sadarbībai, tā var sekmēt adaptācijas procesu. Skolotājam ir svarīgi zināt bērna īpatnības, kā zināms mēs katrs esam atšķirīgi, tāpat arī bērni ir ar savu raksturu, ne visi bērni ir sabiedriski un komunikabli.

Darba autorei pašai ir bijusi ļoti negatīva pieredze adaptācijas procesā, kā mātei bērnam uzsākot pirmsskolas izglītības iestādes gaitas, ar pedagogu neizveidojās sadarbība, bērns kļuva trauksmains, bieži slimoja, tāpat arī darba autore kā māte bija noskumusi, uztraukta līdz ar to arī bērns, jo kā min A. Vecgrāve vecākiem ir jābūt gataviem un jāzina kā rīkoties pirmsskolas izglītības iestādes gaitas uzsākot, gatavoties tam savlaicīgi un gatavot tam arī bērnu.

Pirmsskolas izglītības iestādes pedagogiem ir jābūt iecietīgiem un līdzjūtīgiem, tāpat vecākiem ir jābūt atvērtiem, jāspēj novērtēt skolotājas darbu. Adaptācijas procesu varam dēvēt kā kopīgu darbu bērna labā, lai tas būtu veiksmīgs un bērns pēc iespējas ātrāk spētu pierast pie pirmsskolas izglītības iestādes. Kā min A.Bikova *‘attiecības ir sistēma, kurā visi dalībnieki ir savstarpēji saistīti. Kad mainās viena dalībnieka uzvedība, pakāpeniski mainās visa sistēma.’* (Bikova 2017, 165)

Pētījuma objekts – 1,5 – 3 gadus vecu bērnu adaptācija pirmsskolas izglītības iestādē

Pētījuma priekšmets – pedagogu un vecāku sadarbība

Pētījuma mērķis – analizēt skolotāju un vecāku sadarbības modeļus bērnu adaptācijas veicināšanai un pētīt vecāku un skolotāju sadarbības ietekmi uz 1,5 līdz 3 gadīgu bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma jautājums – vai skolotāju un vecāku sadarbība ietekmē 1.5 – 3 gadīgu bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē?

Pētījuma uzdevumi.

1. Analizēt vecāku un skolotāju sadarbības ietekmi uz 1,5 līdz 3 gadīgu bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.
2. Izzināt 1,5 līdz 3 gadīgu bērnu attīstību.
3. Pētīt skolotāju un vecāku sadarbības ietekmi uz 1.5 – 3 gadīgu bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.
4. Veikt pētījumu par izvēlēto tēmu, ar praktiskā pētījuma datu analīzi.

Pētījuma metodes:

Teorētiskās:

- Psiholoģiskās un pedagoģiskās literatūras analīze 1,5 – 3 gadu vecu bērnu adaptācijas sekmēšanu, kā arī skolotāja un vecāku sadarbība adaptācijas sekmēšanā
- Empīriskās: anketēšana, novērošana, pedagoģiskā darbība

Pētījuma bāze: Talsu novada pirmsskolas izglītības iestādes “X” 1.5 – 3 gadīgie bērni, skolotājas un vecāki.

1. Adaptācija un tās veicināšana autoru teorētiskajās atziņās

1.1. Adaptācijas būtība un to ietekmējošie faktori

Gan bērni, gan pieaugušie dažādi iejūtas sociālās situācijās. Ir cilvēki, kuri ātri un viegli iejūtas jaunā vidē un kompānijā, ir arī tādi, kuriem tas ir sarežģītāk. Cilvēkiem, kuri ir atvērti, priecīgi un draudzīgi daudz ātrāk izdodas socializēties jaunā vidē. Tādi, kuri ir klusi un kautrīgi, tiem paiet ilgāks laiks, līdz adaptējas jaunā vidē. Cilvēks dzīves laikā piedzīvo daudz un dažādas situācijas, kurās ir jāpielāgojas videi un apstākļiem apkārt. Bērns, ienākot pasaulē, piedzīvo strauju vides maiņu, un viņam tam ir jāpielāgojas. Bērnam augot viņš nokļūst daudz dažādās jaunās situācijās un viņam tām ir jāspēj pielāgoties. Par pielāgošanos videi un mainīgiem apstākļiem atbild adaptācijas process. Bērns aug, un ir jāsāk iet pirmsskolas izglītības iestādē, tad skolā, vēlāk augstskolā un tad jāiekļaujas darba vidē, visās šajās dzīves situācijās cilvēkam ir jāspēj pielāgoties, adaptēties jaunajā vidē.

Adaptācija ir pielāgošanās sociālās vides mainīgajiem apstākļiem, kur adaptīvās strukturālās un funkcionālās pārmaiņas notiek šūnās, orgānos un to sistēmā, gan visā organismā kopumā, arī psihiskajā darbībā (Gailuma 2002, 84). Mūsu organisms adaptējas vides apstākļiem pateicoties mehānismiem, kas izstrādājušies individuālās attīstības laikā. Adaptācija no bioloģijas skatījuma - izmaiņu process ar kā palīdzību organisms vai suga pielāgojas apkārtējai videi, bet no psiholoģiskā - adaptācija ir funkcionāla, kognitīva vai biheivioriāla iezīme, kas palīdz organismiem iejusties vidē, kurā viņš atrodas (Golubina 2007, 156).

Adaptācija ir termins, kas attiecas uz spēju pielāgoties jaunai informācijai un pieredzei. Mūsu būtība pielāgojas mūsu patstāvīgi mainīgai videi. Mēs spējam pieņemt jaunu uzvedību un spējam tikt galā ar jaunām situācijām un izmaiņām ikdienā. K.Čeri, atsaucoties uz, Ž.Piažē teoriju, norāda, ka adaptācija ir viens no svarīgākajiem procesiem, kas vada izziņas attīstību, adaptācijas process var notikt divējādi – izmantojot asimilāciju un pielāgošanos. Asimilācijas laikā cilvēks uzņem informāciju no apkārtējās vides un veido to atbilstoši cilvēka esošajām idejām un koncepcijām. Kad cilvēki bieži sastopas ar pilnīgi jaunu informāciju, viņiem bieži ir jāizveido jauna shēma, lai pielāgotos jaunajai informācijai, videi (Cherry, 02.10.2019).

Adaptācijas process pedagoģijā un psiholoģijā tiek raksturots kā indivīda stāvoklis, kurā gan viņa personiskās vajadzības, gan vides prasības tiek apmierinātas un sasniedz harmoniju un līdzsvaru. Adaptācijas posms ir grūts gan vecākiem, gan bērnam, gan audzinātājam, gan arī grupas biedriem (Jasulaņeca 2016; Bikova 2017,17).

Sociālā adaptācija sākas tad, kad bērns tiek iepazīstināts ar sociālo vidi, nosacījumiem un apstākļiem. Bērnam pirmā lielās pārmaiņas dzīvē ir pirmsskolas izglītības iestādes gaitu uzsākšana, tās ir pirmās izmaiņas bērna sociālā vidē, jo līdz šim tā bijusi ģimene, kurā audzis. Skolotājs izzina un iepazīst bērnu, noskaidrojot kādas ir tradīcijas ģimenē un bērna audzināšanas īpatnības (Āboltiņa 2014,21). S.Gailuma sociālo adaptāciju skaidro kā cilvēka pielāgošanos sociālās vides noteikumiem, kas sevī ietver – pareizu vides un sevis paša uztveri, atbilstošu attiecību sistēmu un saskarsmi ar apkārtējiem, spēju strādāt, atpūsties un organizēt savu brīvo laiku, kā arī pašapkalpošanās un pašorganizācijas prasmes, kuras ir nepieciešamas arī pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī bērna spēja izmainīt uzvedību atbilstoši citu cerībām. Tā ir patstāvīga indivīda piemērošanās sociālajai videi, kā piemēram bērnam dodoties uz pirmsskolas izglītības iestādi, tā ir varbūt kādam pat pirmā piemērošanās noteiktiem apstākļiem un noteikumiem, kad bērns no ģimenes nokļūst atšķirīgā sociālā vidē. (Romenkova, 2008, 28; Gailuma 2002,85).

V.Romenkova ir uzskaitījusi labas sociālās adaptācijas īpatnības:

- laba kontakta nodibināšana ar pieaugušo;
- veiksmīga grupas noteikumu apgūšana, telpu pieņemšana un orientēšanās tajā;
- bērna emocionālais stāvoklis, ja bērns ir priecīgs, atvērts, darbojas līdzī, kā arī labi fiziskā stāvokļa rādītāji;
- bērna spēja viegli pāriet no vienas sociālās vides uz otru, prieks un laipnība, saskarsmes saglabāšana gan ar pieaugušajiem, gan bērniem (Romenkova 2008, 30).

R.Tankova – Jampoļskaja pētījot bērna veselības stāvokļa izmaiņas adaptācijas process, ir iedalījusi adaptāciju trīs posmos – vieglā, vidējā un smagā. Vieglā adaptācija, viņasprāt, ir vairumā bērnu, kas aug sociāli labvēlīgās ģimenēs, ir veseli psiholoģiski un fiziski attīstīti. Protams, ir iespējams negatīvs emocionālais stāvoklis, taču tas neilgst ilgāk par divām nedēļām. Vidēja adaptācija ir veseliem mazuliem, kuri auguši labvēlīgās ģimenēs, pirmsskolu apmeklējot pēc pusotra gada vecuma, vai arī bērniem, kuri auguši nelabvēlīgās ģimenēs vai arī tādās, kurās vecāki pieļāvuši kļūdas audzinot. Apmēram mēneša laikā bērns ir pieradis pie jaunās vides. Savukārt smaga adaptācija ilgst vairākus mēnešus, bērns slimo un saslimstot kļūst jūtīgāks un nevēlas atgriezties pirmsskolas izglītības iestādē, smaga adaptācija pat var negatīvi ietekmēt un kavēt attīstību (R.Tankova – Jampoļskaja kā minēts Gailuma 2002, 88).

V.Romenkova iedala divas kategorijas, pēc kurām var vadīties, nosakot, vai adaptācijas process notiek veiksmīgi vai grūti. Veiksmīga adaptācija ir tad, ja bērns labi komunicē ar pieaugušo un ir ieinteresēts pieaugušā labvēlīgajā attieksmē, laba iejušanās telpā, labas noteikumu apgūšanas prasmes kopdzīvei ar bērniem grupā, spēj pastāvēt par sevi, spēj

sadarboties ar citiem bērniem, kā arī laba emocionālā un fiziskā stāvokļa rādītāji un viegla pāriešana no vienas sociālās vides uz otru, kā arī priecājas satiekot vecākus, ierasto saskarsmes līdzekļu saglabāšana. Grūta adaptācija ir tieši pretēja vieglai adaptācijai - bērns slikti orientējas uz pieaugušo, grūta orientēšanās grupas telpās, grūtības savas personības noteikšanā, var izraisīt konfliktus, to nerisināšana, neizprot grupas noteikumus, bieži ‘piesavinās’ rotaļlietas, bērns ir noslēgts, dusmas uz vecākiem adaptācijas periodā sākumā (Romenkova 2008,32). Par smagu adaptāciju iespējams runāt tad, ja tā ievēlās līdz pat trim mēnešiem, tādu piedzīvo bērni, kuri ir izlutināti un kuriem ir bijis maz kontakts ar citiem bērniem un pieaugušajiem mājas apstākļos. (Golubina 2007, 156)

Bērniem ir dažādas adaptācijas īpatnības, atšķirīga dzīves pieredze un visi šie faktori ir jāievēro adaptācijas procesā, lai tas būtu pēc iespējas vieglāks. Tā rakstot par bērnu sociālo adaptēšanos izglītības iestādē L.Āboltiņa izdala iekšējos un ārējos faktorus, kas ietekmē bērna adaptēšanos jaunā vidē. Kā iekšējos faktorus viņa min:

- bērna fizioloģiskās, psiholoģiskās, emocionālās īpašības
- bērna attīstības posmus
- sociālo pieredzi

Kā ārējos faktorus min :

- bērna attiecības un sociālā vide ģimenē
- izglītības iestādes psiholoģiskais klimats (Āboltiņa,2014,26).

Visi šie faktori atrodas savstarpējā mijiedarbībā un ietekmē adaptācijas procesu arī pirmsskolas izglītības iestādē. Katram bērnam katrs no šiem faktoriem ir atšķirīgs, tāpēc arī adaptācijas procesa ilgums katram bērnam ir individuāls. Autore uzskata un pieredze rāda, ka adaptācijas procesa ilgums bieži ir atkarīgs no bērna pieredzes uz ko norāda L.Āboltiņa, viņa min, ja bērnam ir iepriekš bijusi negatīva pieredze satiekot pieaugušo – slimnīcā vai kādā citā dzīves situācijā, bērns to saglabā atmiņā un zūd uzticība turpmāk, (Āboltiņa,2014,26). Tāpēc ir svarīgi pirmsskolas skolotājam, personālam, auklītēm būt smaidīgām, atvērtām un draudzīgām pret bērniem, pat ja bērns tikai pavada vecāko māsu vai brāli uz pirmsskolu. Ir labi, ka viņš tajā laikā jau gūst pozitīvas emocijas un pieredzi. Bērna attīstības posms ir ļoti svarīgs adaptācijas procesam, kā min R.Špalleka, bērns emocionāli sevi no mātes neatdala līdz trīs gadu vecumam, tādēļ adaptācijas process var nebūt viegls, ja bērns uzsāk pirmsskolas izglītības gaitas pirms sasniedzis trīs gadu vecumu. To papildina Dž.Boulbijs minot, ka bērni, kuriem bijusi raksturīga droša uzvedība attiecības ar māti, vēlāk pirmsskolas izglītības iestādes darbinieki raksturojuši kā ļoti sabiedriskus un tādus, kas ērti un viegli pielāgojas jaunajai situācijai, tātad bērna attiecības un sociālā vide ģimenē arī ir nozīmīgs faktors adaptācijas procesā (Špalleka 2002, 12; Boulbijs 1998, 125).

Pirmajā dienā, kad bērns ienāk pirmsskolas izglītības iestādē, sākas bērna adaptācijas periods, pierašana un iedzīvošanās jaunos, nepierastos apstākļos, katram bērnam tas rada lielāku vai mazāku psihisku spriedzi, kuras sekas individuāli ir ļoti atšķirīgas. Bērna socializāciju PII grupā ietekmē gan bērna ES attīstība, gan viņa temperaments – bērna individuālais komplekss, kas nosaka viņa psihiskās aktivitātes uzvedības pašregulāciju. Ļoti svarīgi adaptācijas laikā pievērst uzmanību bioloģisko funkciju regularitātei jaunos apstākļos. Bērna adaptāciju zināmā mērā ietekmē arī viņa temperaments, tā V. Kaspers un S.Tomass izdala trīs bērna temperamenta kategorijas, kas ietekmē bērna adaptācijas procesu, raksta I.Stangaine un D.Dzintere. V.Kaspers un S.Tomass izdala trīs temperamenta kategorijas:

- “vieglais” vai lokāmais bērns – bioloģiskās funkcijas noris regulāri, pozitīva attieksme pret jauniem stimuliem, viegla adaptēšanās jaunos apstākļos, reakciju intensitāte no vājas līdz mērenai;
- “grūtais” vai problemātiskais bērns – bioloģiskās funkcijas neregulāras, pārsvarā negatīva attieksme pret jauniem stimuliem, lēna adaptēšanās, reakciju intensitāte ļoti augsta;
- “bailīgais” vai ar lēnu iesildīšanos – reaģē uz jauniem stimuliem, ieraujoties sevī, lēni adaptējas, tikai pakāpeniski, attīstās bioloģisko funkciju regularitāte (Dzintere, Stangaine, 2005).

Šie temperamenta veidi ļoti uzskatāmi palīdz katram vecākam saprast to, pie kur pieder viņa bērns, arī skolotājiem ir vērtīgi zināt kāds temperaments ir jaunajiem grupas bērniem, lai zinātu, ar ko būs jāstrādā ikdienā un kā labāk katram temperamenta tipa bērnam veicināt adaptācijas procesu. Pats svarīgākais, uzsākot pirmsskolas izglītības iestādes gaitas, ir kontakts ar skolotāju, gan bērnam, gan vecākiem. A.Bikova min, ka pirmsskolas izglītības iestādei nepiemērotu bērnu nav, ir tikai bērni, kuriem ir nepieciešams ilgāks laiks, lai aprastu ar jauno vidi un kārtību. Līdz ar to īpaši adaptācijas periodā bērniem ļoti svarīgs ir rituāls, visam jānotiek kā ierasts, tas bērnam rod drošības sajūtu, nav uztraukuma par to, ka kaut kas varētu mainīties. Bērnam uztraukumu var radīt gan došanās uz citu telpu, gan skolotāju maiņa, dodoties, piemēram, uz mūzikas vai sporta nodarbībām ārpus grupas telpas, jo bērns atkal būs sabijies un jutīsies nekomfortabli, tāpēc bieži bērniem šajā vecumā sportu un mūziku skolotājs vada grupā (Bikova 2017, 190. 107).

Liela nozīme ir arī tam, kā jūtas vecāks. Ja vecāks jūtas nekomfortabli, bērns nolasa vecāku emocionālo stāvokli, neapzināti, bet jūt, tāpēc vecākam ir jābūt gatavam adaptācijas procesam, par ko raksta A.Vecgrāve. Autore min, ka vecākiem ir jābūt gataviem un jāzina kā rīkoties pirmsskolas izglītības iestādes gaitas uzsākot, būtu tam jāsāk gatavoties savlaicīgi un pamazām bērniem, mācot šķirties. Kad bērns ir apguvis uzvedības noteikumus pirmsskolas

iestādē, un prot sevi apkalpot, kā arī ir apguvis saskarsmes prasmes un grupā jūtas psiholoģiski komfortabli, tad var uzskatīt, ka viņš ir adaptējies pirmsskolas izglītības iestādē. Bieži pirmsskolā var novērot, ka vecāki ir nepacietīgi un neizprot bērna uzvedību, nesaprot kādēļ raud un iestumj raudošu bērnu grupā. Taču mazam bērnam, kurš tikko sācis pirmsskolas gaitas, tā var būt ļoti liela trauma. Ir svarīgi apsolīt, ka vecāks būs atpakaļ, kaut bērns ir pavisam mazs un vēl nerunā, vecāks apsolut un mierinot, iedod drošības sajūtu bērnam. Autores pieredzē ir bijuši vairāki gadījumi, kad skolotājas izglītības iestādē palūdz mammu adaptācijas periodā ‘‘pamukt, kamēr bērns neredz’’, taču, lasot un analizējot literatūru un redzot bērna reakciju, var secināt, ka bērns ir patiesi sabijies un šāda veida situācija var viņam radīt neatgriezenisku traumu, kuras rezultātā ieraugot pirmsskolas izglītības iestādi izjūt bailes, ka mamma atkal pazudīs (Bikova 2017, 136; Vecgrāve 2006, 143.). Pirmsskolas izglītība iestāde ir jaunā sociālā vidē, kura bērnam uzliek noteikumus, normas un prasības. Bērna reakcija un likumsakarības adaptācijas procesā ir lielā mērā atkarīgas no ģimenes un ģimenes apstākļiem, kā ģimenē vecāki izturas pret apkārtējo pasauli, tāpat kā jau iepriekš minēts bērna ikdienas ritms, paradumi, sociālās prasmes un vecumposma iezīmes un vecāku attieksme pret pirmsskolu ietekmē bērna adaptācijas perioda ilgumu. Bērnam pirmsskolas izglītības iestādē ir jāspēj uzticēties pieaugušajiem un apzināties savu vērtību, tad bērns spēs justies drošs un pasargāts. Bērnam ir pilnībā jāuzticas pieaugušajam, šajā gadījumā skolotājai, kura sagaida viņu pirmsskolas iestādē, ja bērns uzticas viņš jutīsies labi, tāpēc arī vecākiem ir jāuzticas skolotājai, lai bērns jūt vecāku attieksmi.

Kā raksta A.Bikova, tad nevajag baidīties izvest bērnu no komforta zonas, jo tas trenē viņa adaptācijas mehānismus, palīdz attīstībai, padara stiprāku. Šajā ceļā noteikti vajag viņu pavadīt, sagatavot apstākļus maigākai adaptācijai, lai pierod pie visa jaunā. Neizvairīties no stresa, bet censties mīkstināt, mazināt tā iedarbību, lai nepārspīlētu. Lai varētu nodrošināt bērniem iespēju pakāpeniski adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē, A.Bikova iesaka:

- dodoties vakara pastaigā, aizejot līdz pirmsskolai, kad bērniem pakaļ ierodas vecāki, tad bērni zina, ka drīz nāks vecāki un viņi svešu mammu ar bērnu uztver mierīgi, turklāt bērns, atrodoties pirmsskolā, redz, ka pēc visiem bērniem atnāk pakaļ vecāki;
- skatoties kā gājis pirmajā reizē, nākamā bērnam var teikt, ka mamma aizskries uz tualeti, vai kur citur un uz pāris minūtēm atstāj bērnu ar skolotāju rotaļlaukumā, bet to var darīt tad, kad bērnam ir bijis kontakts ar skolotāju;
- kopā ar bērnu doties uz grupiņu, iepazīt telpas, rotaļlietas, parunāties un noskaņot bērnu tam, ka rīt atnāksiet atkal;

- nākamajā dienā bērnu atstāt uz brokastīm un paskaidrot, ka mamma atgriezīsies rīta pastaigas laikā;
- tad jau nākamajā dienā var atstāt līdz pusdienas laikam, vai līdz rīta pastaigai, tas atkarīgs no tā, kā gājis iepriekšējā dienā;
- dažas dienas izņemt bērnu līdz pusdienas laikam un pēc tam mēģināt atstāt izgulēties (Bikova 2017, 136).

Šī pakāpeniskā adaptācijas shēma, protams, tāpat kā adaptācijas process katram bērnam ir atšķirīgs ilgums pie katra ieteikuma. Šos adaptācijas soļus var izmainīt atkarībā no bērna, dažiem (vieglajam tipam) noteikti nevajadzēs ilgu laiku, lai pierastu pie jaunā, bērns būs gatavs palikt ar citiem un spēlēties, bet ir bērni, kuriem šie adaptācijas soļi būs ilgāki un vecākiem, skolotājiem būs vajadzīgs laiks un pacietība līdz bērns būs gatavs palikt bez mammas visu dienu.

Vēl ļoti svarīgi, lai adaptācijas laikā bērns gūtu pozitīvas emocijas, patīkamus notikumus, tad adaptācijas process būs veiksmīgs (Shabes, 2008).

Adaptācija ir cilvēka būtība pielāgoties mainīgai videi un vides apstākļiem. Adaptācija ir spēja mijiedarboties ar apkārtējo vidi, pielāgoties konkrētai situācijai.

Spēja adaptēties ir atkarīga no vairākiem faktoriem – temperamenta, vecumposma, iepriekšējās pieredzes, sociālās pieredzes un saskarsmes spējas ar pieaugušajiem, vienaudžiem. Bērna spēja adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē ir atkarīga arī no vecāku attieksmes pret pirmsskolas izglītības iestādi.

1.2. Skolotāju un vecāku sadarbība bērnu adaptācijas sekmēšanai

Sadarbība pirmsskolas izglītības iestādē ieņem ļoti svarīgu lomu gan vecāku, gan skolotāju, gan bērnu dzīvē. Vecākiem ir tiesības uzzināt kā bērns jūtas pirmsskolā, zināt par viņa panākumiem vai neveiksmēm, savukārt skolotājam ir jāzina, ja ģimenē ir notikušas kādas pārmaiņas, kas var ietekmēt bērna uzvedību un vajadzības pirmsskolā. Lai notiktu, informācijas apmaiņa ir nepieciešama vecāku un skolotāju savstarpējā sadarbība un uzticēšanās.

Cilvēks dzīvo sabiedrībā un viņam visapkārt ir citi cilvēki, tādēļ notiek savstarpējā kontaktēšanās un mijiedarbība, kas ir saistīta ar informācijas apmaiņu dažādās formās – vārdos, žestos un citos veidos. Kontaktēšanās var notikt gan tieši, gan netieši. Šī procesa mērķis ir ietekmēt otra cilvēka uzvedību, emocijas un attieksmi tādā veidā, veidojot mijattiecības (Špona 2009,101).

Jēdzienam "sadarbība" ir dažādi skaidrojumi, tomēr visos skaidrojumos ir ietverta pamatā viena doma, ka tā ietver sevī:

- vairāku cilvēku kopīgu darbu;
- darbību, kurai ir viens kopīgs mērķis;
- darbības laiku, kurā abas puses viena otru papildina.

A.Špona sadarbību dēvē par divu vai vairāku cilvēku darbu uz kopīgu mērķi, saskaņotiem mērķa sasniegšanas līdzekļiem, sadarbība ir pieredzes pārņemšanas forma, labāko paraugu atdarināšana, pašpieredzes pilnveidošana ar jaunām zināšanām un prasmēm, attieksmēm. Sadarbību nav iespējams veidot bez saskarsmes, lai apmainītos ar domām, uzskatiem, uzklaut, realizēt un novērtēt procesus un rezultātus, tai ir jābūt mutiskai vai rakstiskai (Špona,2004,125). Kā min S.Omārova, tad "saskarsme – galvenā cilvēka esamības forma. Saskarsme – neatņemams cilvēka raksturojums". Saskarsme ir savstarpējo attiecību realizācija uzvedībā, jēdziens saskarsme vienlaikus apzīmē komunikāciju, mijiedarbību un sociālo uztveri (Omarova, kā minēts Špona 2009,101). Lai sadarbība būtu veiksmīga, A. Špona darbā ar vecākiem iesaka izmantot dažādas sadarbības formas, kas ietver gan individuālās, gan kolektīvas (Špona 2009,10).

Sadarbības īstenošana ir iespējama, ja abas puses apzinās, ka ir nepieciešams sadarboties un ja abas puses ir gatavas sadarboties un iet uz vienu mērķi. Ģimenes un pirmsskolas izglītības iestādes sadarbības mērķis ir sadarbības rezultātā nodrošināt bērnam optimālus socializācijas apstākļus reālajā sociālajā vidē. Lai abas puses varētu īstenot šo kopīgo mērķi, ir jāievēro tādi uzdevumi kā:

- sadarbības laikā jāaskaņo skolas un ģimenes intereses;
- sadarbības rezultātā nepieciešams sekmēt bērna socializācijas procesu, nodrošināt esošo sociālo, kultūrvērtību un sociālās uzvedības normu apguvi (Baldiņš, Raževa,2001, 81)

Vecāku un skolotāju sadarbība ir nozīmīga, jo tieši pirmsskolā veidojas bērna personība, turklāt vecāku un skolotāju sadarbība var veicināt dažādas bērna prasmes. Savstarpējā sadarbība veicina bērna socializāciju, kā arī tiek saskaņotas prasības pret bērnu. Bērns, vērojot pieaugušos, sadarbojamies, arī mācās sadarbību, kas ir svarīgi bērna attīstībā.

Pedagoģiskā sadarbība ir skolas, bērnu un vecāku radoša darbība, kopīgu mērķu sasniegšanā, personības attīstībā. Kā vienu no būtiskākajiem un iedarbīgākajiem sadarbības veidiem, A.Baldiņš un A.Raževa min individuālo darbu ar vecākiem, tādā veidā ir visprecīzāk tiek respektētas katras ģimenes subjektīvās vajadzības un savlaicīgi veikt pedagoģiskās korekcijas pasākumi, ja tādi ir nepieciešami (Baldiņš,Raževa, 2001, 7). Viņi iesaka vairākas sadarbības formas, kuras var izmanto pirmsskolā :

- individuālais darbs ar vecākiem – šīs sadarbības forma ir individuāla pieeja katram vecākam un bērnam, izmantojot šo formu, ir iespējams vislabāk ņemt vērā katras ģimenes vēlmes un vajadzības. Šī ir iedarbīgākā sadarbības forma. Individuālais darbs ietver rakstisku, mutisku saziņu ar vecākiem, individuālas tikšanās, pārrunas ar vecākiem;
- grupālā darba forma – tā ietver sevī vecāku sapulces un grupu konsultācijas. Šī sadarbības forma iesaista vecākus ar vienotiem darbības mērķiem un kopīgu darbu mērķu sasniegšanai. Grupālā darba formā dominē savstarpējā pieredzes apmaiņa, viedokļu saskaņošana. Vecāku sapulces ir visbiežāk izmantotā grupas sadarbības forma, tā parasti notiek pēc skolotāja iniciatīvas. Vecāku sapulce ir jāorganizē pēc plāna, jāapspriež konkrēti jautājumi, sapulcei jābūt informatīvai un izglītojošai. Sapulcēs var veikt organizatorisku jautājumu apspriešanu, kopīgu lēmumu akceptēšanu, informācijas sniegšanu par aktuāliem jautājumiem, kā arī tematiskās sapulces, konkrēti izglītojošu tēmu apskate;
- frontālās sadarbības formas, kas ietver sevī ģimeņu vakarus, svētku svinēšanu, ekskursijas, sporta spēles un citus pasākumus. Šī forma ir iedarbīga, jo tā apvieno visus vecākus un skolotājus. Ar šīs formas palīdzību vecāki jūtas piederīgi pirmsskolas izglītības iestādei. Šī forma var saliedēt vecākus un skolotājus, rīkotie pasākumi arī var būt ar izglītojošu nozīmi, piemēram, svētkus svinēt ar dažādām tradīcijām u.c. (Baldiņš, Raževa, 2001, 81).

Sadarbība ir ļoti nozīmīga adaptācijas procesā, tā var radīt veiksmīgāku adaptācijas laiku, ja skolotāja ir ziņoša bērna vajadzībās, īpatnībās, interesēs. Sadarbības formas skolotāja ar vecāku var izvēlēties paši. Viena no biežāk izmantotajām ir individuālas sarunas ar vecākiem. Tā ir personiska un vērsta tieši uz konkrēto bērnu, var izrunāt daudz, uzdot interesējošos jautājumus no abām pusēm. Skolotājam ir jāizmanto korekta rīcība saskarsmē ar bērna vecākiem. Visa veida pārrunas ir jāveido tā, lai tās neaizskartu nedz bērna, nedz vecāku pašcieņu. Ir jāmeklē jaunas sadarbības formas ar bērnu vecākiem viņu pedagoģiskās kultūras paaugstināšanā, neatmetot līdzšinējās, kā piemēram, dažādu svētku organizēšana, lekciju cikli, ekskursijas u.c. (Golubina 2007, 146). Sadarbība bērnu adaptācijas sekmēšanai ir svarīga gan skolotājam, gan vecākiem, gan bērniem. Komunikācija ir attiecību veidošana, bet attiecības vienmēr nozīmē tajās iesaistīto pušu atrašanos savstarpējā mijiedarbībā, bez komunikācijas nav iespējama sadarbība (Dzintere, Stangaine, Augstkalne 2006, 141).

Lai jebkāda veida attiecības starp diviem cilvēkiem spētu veidoties harmoniskas, katram ir jāapzinās uzskati, mērķi, jūtas un centieni, kā, piemēram, arī pirmsskolas izglītības

pedagogs un vecāks, abām pusēm jāsaprot uzskati un mērķi, lai attiecības spētu veidoties labas un vērstas uz bērnu labklājību (Boulbijijs 1998,124).

Lai bērna apgūtās zināšanas pirmsskolas izglītības iestādē paplašinātu un nostiprinātu, ir ļoti svarīga ģimenes līdzdalība, kā arī lai pirmsskolas izglītības skolotājs zinātu bērna interesējošās tēmas un varētu papildināt zināšanas pirmsskolā. Sadarbība starp māju un pirmsskolu atspoguļo cieņu un kopdarbību. Ir nepieciešams radīt apstākļus, kas rosina vecākus aktīvi iesaistīties sadarbībā ar pirmsskolas izglītības iestādi. Skolotājam ir labi jāiepazīst ne tikai audzēkņi, bet arī viņu ģimenes. Pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes labu attiecību pamatā ir savstarpēja izpratne, cieņa un spējas pieņemt atšķirīgo un darboties bērna labā. Lai adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē būtu veiksmīga, pamatā ir uzticams kontakts ar audzinātāju. Šis nosacījums attiecas uz vecākiem. Vecākiem ir jāspēj saskatīt skolotājā nevis funkciju, bet arī cilvēku. Skolotājam ir jāzina daudz lietu par bērnu, pavisam ikdienišķas lietas kā kurpju aiztaisīšana, degunu noslaucīšana, vai samīļošanas veids, ja pedagogs to dara savādāk nekā mamma, vai tētis – tas bērnam var radīt histēriju. Taču, ja vecāks ir šīs lietas skolotājam stāstījis un uzticējies ir vieglāk gan bērnam, gan pedagogam, gan citiem grupas biedriem. (Krinkele 2002, 35; Bikova 2017, 162).

Analizējot metodisko materiālu "Skolas un ģimenes sadarbība" var lasīt Ē.Lankas atziņu, ka formālai sadarbībai nav nekāda jēga. Sadarbībai ir jābūt trīspusēji izdevīgai un nozīmīgai. Labākākie vārdi ko teikt vecākiem, viņa min, "Tā būs daudz labāk jūsu bērnam". Tādēļ sadarbību adaptācijas procesā varam saukt par kopīgu darbu – bērnam, skolotājam un vecākiem, kurā visas puses ir ieinteresētas, lai adaptācija notiktu veiksmīgi (Lanka, kā minēts metodiskajā līdzeklī - Skolas un ģimenes sadarbība 2009, 10). Arī V.Golubina uzsver, ka bērna sekmīga attīstība var risināties tikai skolotāja un bērna ģimenes pārdomātas un saskanīgas sadarbības rezultātā. Sadarbības centrā ir jāliek bērns un viņa vajadzības, intereses. Skolotājam ir liela loma bērna attīstīšanas procesos, taču ģimenei ir galvenā nozīme bērna audzināšanā un attīstībā. Savstarpēji pozitīvas attiecības starp vecākiem un skolotājiem uzlabo bērnu akadēmiskos sasniegumus, sociālās kompetences un emocionālo labsajūtu. Vecākiem ir jāstrādā kā partneriem, tad bērniem veicas labāk gan izglītības iestādē, gan mājās. Ir veikti pētījumi, kuros ir pierādīts, ka tad, kad skolotāju un vecāku sadarbība ir veiksmīga, uzlabojas bērnu darba paradumi, attieksme pret izglītības iestādi, kā arī uzlabojas sociālās prasmes, ir mazāk uzvedības problēmas un ir lielākas spējas pielāgoties situācijām un tās pārdzīvot (Golubina 2007,146).

A.Baldiņš un A. Raževa, rakstot par skolotāju un vecāku, sadarbību norāda, ka tajā ietverti :

- kopīgi mērķi visiem sadarbības procesā iesaistītajiem pedagogam, vecākam un bērnam;
- kopīga darbība nosprausto mērķu sasniegšanai;
- atbildības apzināšanās un tās vienlīdzīga sadale starp subjektiem (Baldiņš, Raževa, 2001,81).

Ja vecāku un skolotāju sadarbība ir veiksmīga – tiek veicināta bērna personības attīstība, vērojot pieaugušos, bērns mācās sadarbību, kā arī vecāki ir informēti par bērna gaitām, sasniegumiem un izaicinājumiem. Veiksmīgas sadarbības rezultātā notiek vecāku pedagoģiskā izglītošana, sadarbība arī veicina bērnu socializāciju un tiek attīstītas bērna spējas, pamanītas viņu vajadzības. Un ļoti svarīgi, ka vecāki un skolotāji saskaņo prasības pret bērnu, piemēram, attiecībā pret ēšanu, ģērbšanos vai vienotu pieeju disciplinēšanā. Sadarbība ar ģimeni ir viens no sadarbības faktoriem, kā arī nepieciešams priekšnoteikums kvalitatīvam izglītošanas un audzināšanas procesam (Baltace 2012, 12).

Vecāku un skolotāju sadarbība adaptācijas periodā ir nepieciešama, jo došanās uz pirmsskolas izglītības iestādi ir saistīta ar bailēm un bieži vien citām spēcīgām negatīvām emocijām gan bērnam, gan vecākiem. Bērnam nonākot, esot jaunā vidē, nereti satraukumu izraisa tas, ka bērns nezina, ko sagaidīt. Arī vecākiem ir grūti atdalīties no bērniem un atstāt viņu pirmsskolas izglītības iestādē. A.Batarilo veiksmīgai vecāku un skolotāju sadarbībai adaptācijas periodā piemin iespēju vecākiem apmeklēt bērnudārzā “Atvērto durvju dienas”, kuru laikā ir iespējams iepazīties ar telpām, pedagogiem, personālu, kā arī adaptācijas periodā ļaut pirmās dienās vecākiem būt kopā ar bērnu bērnudārzā, pakāpeniski palielinot laiku, kuru bērns pavada bērnudārzā (Batarilo, b.g.).

Vispār izglītības satura metodiskajos ieteikumos pirmsskolai teikts, ka pirmsskolas izglītības skolotājiem ir jārēķinās ar diferencēto un individuālo pieeju, jo nekad nebūs tā, ka grupas bērni apguvuši visu vienā līmenī, tāpat to varam attiecināt uz adaptācijas procesu, tas visiem bērniem nebūs vienāds, un sadarbība ar bērnu vecākiem arī būs dažāda.

Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku kopīgs darbs, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Pirmsskolas izglītības iestādē sadarbība starp skolotāju un vecāku ir ļoti nozīmīga. Savstarpēji sadarbojoties tiek veicināta bērna attīstība, sekmētas viņa prasmes.

Sadarbības formas var būt dažādas – individuālas, grupālā un frontālā. Pirmsskolā visbiežāk tiek izmantota individuālā un grupālā sadarbības forma. Individuāli tiekoties ar vecākiem, un grupālā – vecāku sapulces. Individuālas pārrunas ar vecākiem ir personiskākas un tieši vērstas uz bērna panākumiem, problēmām.

1.3. 1,5-3 gadīgu bērnu attīstības raksturojums

Pirmsskolas laikā bērna attīstība notiek ļoti strauji, bērns katru dienu iemācas ko jaunu, nāk jaunas atklāsmes, idejas. Katrs gads bērna dzīvē ienes jaunus atklājumus, prasmes un krīzes, taču šajā augšanas un attīstības laikā bērns ir jāmīl un jālolo, jo aug jauna personība. Bērna attīstībā nozīmīgākā ir pirmsskolas vecumā iegūtā pieredze, jo tā ietekmē cilvēku attīstību vēlākajos dzīves posmos (Špona 2004,20)

Attīstība ir kvalitatīvs process, kas ir saistīts ar organisma struktūālām pārmaiņām, kuras laikā nobriest orgāni, orgānu sistēmas un smadzenes. Attīstība ir nepārtraukts process, kurā ļoti izteiktas ir augšanas kvantitatīvās pārmaiņas, tās periodiski nomainās ar straujākām, kvalitatīvākām organisma struktūras un funkciju pārmaiņām. A. Špona uzsver, ka attīstība norit visas dzīves garumā. Attīstība ir aktīva, tā ir personības veidošanās, kas tiek sasniegta ar piepūli, gūstot pašam savu pieredzi, M.Montessori attīstību raksturo kā garu ceļu, kas katram bērnam ir jāmeļo, lai sasniegtu briedumu un attīstību nevar iemācīt (Špona 2004,20; Montessori 2019,158). Pētījumi psiholoģijā pierāda, ka cilvēka personības attīstība ir sarežģīts un unikāls process, kuru ietekmē vairāki faktori :

- pirmsdzemdību periods;
- mātes mīlestība;
- ģimenes ietekme - sociālais un kultūras līmenis;
- apkārtējās tuvākās vides ietekme;
- ģenētiskie faktori, kā, piemēram – iedzimtība, temperaments, spējas un dotumi, fiziskā un garīgā veselība. (Golubina 2007,111)

Visi šie faktori katram cilvēkam ir atšķirīgi un bieži vien pat nespējam iedomāties, ka pirmsdzemdību laiks spēj ietekmēt bērna attīstību turpmāk, vai arī mātes mīlestība. (Špalleka 2002, 6). E.Ēriksons par personības ietekmējošo nozīmīgāko faktoru uzskata sabiedrību jeb sociālo vidi, kas katram bērnam ir pirmā kārtām ģimene un sabiedrība. E.Ēriksons personības attīstību skaidro kā adaptāciju sociālajā vidē (Ēriksons 1998). Bērna attīstība vienmēr noris mijiedarbībā ar vecākiem, īpaši ar mammu, attīstību ietekmē mammas izturēšanās, tā var gan sekmēt, gan kavēt bērna attīstību, atkarībā cik izglītota ir mamma par bērna garīgās attīstības stadijām, Dž.Boulbijs uzver, ka vecāka un bērna pieķeršanās ir veselīgas cilvēka attīstības pamats,(Boulbijs 1998,32).

Bērna attīstību ir pētījuši daudzi - Ž.Piažē, Ļ.Vigotskis, D.Eļkoņins un E.Ēriksons. Psihologi atzīst, ka krasu robežu starp dažādiem vecumposmiem nav iespējams novilkt, jo robeža ir mainīga un katram individuāla, un atkarīga no dažādiem apstākļiem. Laika posms no 1.5 līdz 3 gadiem tiek uzskatīts par mazbērna vecumu jeb agro bērību. Šajā laikā sāk attīstīties

tādas personības kvalitātes kā ‘es’ koncepcija, pašvērtējums, saskarsmes prasmes un iemaņas sociālās lomās uz atdarināšanas un empātijas pamata, kā arī priekšmetu funkcionālā, lietu nosaukumu, egocentriskās runas apgūvē” (Krinkele 2002,10).

Bērniem šajā laikā vadošā darbība ir manipulēšana ar priekšmetiem, bērns apgūst priekšmetu krāsas, formas un nosaukumus un sociālo nozīmi. Laikā no diviem līdz trīs gadiem rodas bērna ES apzināšanās, tas nozīmē, ka bērns ir sevi atdalījis no mammas, atpazīst sevi spogulī, apzinās savu dzimumu, zina savas ķermeņa daļas, kā arī uzlabojas saskarsmes prasmes un iemaņas, zina priekšmetu un lietu nosaukumus. Otrajā un trešajā dzīves gadā līdz ar smadzeņu nobriešanu, garīgo attīstību un bērna stāju, bērns top par patstāvīgu cilvēku un spēj aizvien vairāk apzināties savas spējas (Svence 1999,34; Špalleka 2002, 12; Krinkele 2002,10).

No gada līdz diviem bērns piedzīvo milzīgu lēcieni attīstībā. Viņš pavada daudz laika vērojot pieaugušo darbību, bērni šajā vecumā sāk saprast, un lietot valodu, lai sazinātos, spēj atpazīt dažādus priekšmetus grāmatās. Divu gadu vecumā bērni kļūst arvien neatkarīgāki. Viņi spēj pasauli izpētīt labāk, viņu mācīšanās šajā vecumā ir viņu pašu pieredzes rezultāts. Lielākā daļa bērnu divu gadu vecumā prot – kārtot objektus pēc kategorijām, salikt torni no lielākā uz mazāko, atdarināt pieaugušo darbību, atpazīst sevi spogulī, spēj atbildēt uz jautājumiem un izpildīt vecāku norādījumus, nosauc objektus, saskaņo objektus ar to lietojumu (Cherry 2019) Bērns vēl nav emocionāli stabils, tāpēc jāraugās, lai bērns justos labi, netiktu emocionāli traumēts, uzmanība jāpievērš garīgai pārslodzei. Šajā vecumposmā ir ļoti svarīga noteikta dienas režīma ievērošana, tā sekmē bērna attīstību. Adaptācijas procesā šī bērna emocionālā nestabilitāte ir ļoti redzama, tāpēc vairumam bērnu adaptācijas process pirmsskolas izglītības iestādē ir emocijām bagāts (Golubina 2007, 114).

A.Špona sensomoto stadiju apraksta kā jaunu iespēju izgudrošana (1,5-2gadi) mērķu sasniegšanai un vajadzību apmierināšanai šajā periodā iemācās :

- redzēt sevi no apkārtējiem objektiem kā atšķirīgu būtni
- meklēt stimulus gaismās un skaņās ap sevi
- censties paildzināt interesantu pieredzi
- iepazīt lietas ar tām darbojoties (Špona 2004,27).

1,5 gadu vecam bērnam var būt no 3 līdz 50 vārdiem vārdu krājumā, taču tie nav iesaistīti frāzēs, bērns arvien vairāk sāk saprast valodu, izprast runātā nozīmīgumu. 2 gadu vecumā bērns runā apmēram 50 vārdus, sāk veidot divu vārdu frāzes, ir ieinteresēts verbālai saskarsmei (Linka, 2003,16). Pamazām ar katru dienu bērns apgūst jaunus vārdus, veido teikumus un izteicienus no trīs vai vairāk vārdiem, saprot ko viņam saka, taču bērna runā vēl

ir daudz gramatisko kļūdu. Pēc trīs gadiem, bērns saprot 80%, gramatika kļūst ar vien līdzīgāka pieaugušo runai, vārdu krājums apmēram 1000 vārdu. Šajā vecumā bērns ir spējīgs uzsūkt zināšanas valodā, viņš jau izprot un lieto lietvārdus, darbības vārdus un īpašības vārdus. Valodu, kuru bērns iemācās perfekti ir tā, kuru viņš dzird no bērniņas pirmajām dienām. Trīs gadu vecam bērnam ir liela interese par to ko dara 5 gadīgs bērns. Jo arī trīsgadnieks spēj paveikt to ko piecgadnieks, tikai tas prasa lielāku piepūli, M.Montessori uzskata, ka lielāki bērni iedvesmo trīsgadniekus (Montessori 2007, 203). Savukārt saistībā ar fizisko attīstību 1.5 gadu vecumā viņš tver un atlaiž priekšmetus, iet uz priekšu, rāpo atpakaļgaitā, 2,5 gadu vecumā bērns lec uz abām kājām, stāv uz vienas, spēj uzcelt tornīti no 6 klučiem, Trīsgadnieks spēj iet uz pirkstgaliem, lēkt un iet pa kāpnēm, liekot abas kājas pārmaiņus (Linka, 2003,16) Divgadīgs bērns spēj noiet 2-3 kilometrus, taču bieži bērnam pazūd interese, M.Montessori uzsver, ka bērnam ir pavisam savādāka nozīme iet pastaigā nekā mums, pieaugušajiem. Bērns iet ne tikai ar kājām, bet arī ar acīm, bērnu uz priekšu dzen apkārt esošās lietas. (Montessori 2007, 145,146)

Kā minējusi S.Gailuma, tad B.Vaits divus un trīs gadus vecus bērnus raksturo šādi :

- bērniem rodas interese par citiem bērniem, kas ir labi, jo pirmsskolas izglītības iestādē ir vienaudži, ar kuriem jāsatiekas katru dienu
- spēj kontrolēt savas emocijas un pārvalda savu ķermeni
- prot darboties ar dažādiem priekšmetiem
- strauji attīstās bērna sociālās aktivitātes, bērna intereses, fiziskā attīstība, valoda, domāšana un radošā darbība (Gailuma 2002,90).

Šajā posmā sāk attīstīties bērna personība, 1,5 gadu vecuma periodu M.Montessori dēvē par piepūles un veidošanās periodu. Tie, kuri bērnus novēro, apgalvo, ka šajā posmā bērnam rodas tieksme pēc imitēšanas. Bērnam vispirms ir jāsaprot un tad jāimitē. Tāpēc pieaugušā attieksme un darbība ir nozīmīga, tā, lai tā būtu kā ļoti labs piemērs bērnam. (Montessori 2007, 142/143). Trīs gadu vecumā ir izveidojies pamats bērna personībai, tas ir laiks, kad bērns ir, gatavs doties uz pirmsskolas izglītības iestādi. Pēc M.Montessori domām pirmsskolas izglītības iestādes grupas telpai jābūt iekārtotai tā, lai no katra piedāvātā materiāla bērns var mācīties rotaļājoties.

Bērnam augot un kļūstot ar vien aktīvākam notiek bērna un mātes fiziska šķiršanās, ko bērns it kā grib, bet tajā pašā laikā arī baidās, šķiršanās bailes bērnam parādās otrā dzīves gada vidū un pāriet apmēram otrā gada beigās. Trīs gados bērns ir gatavs pavadīt ilgāku laiku bez mātes. Emocionāli bērns sevi neatdala no mātes divu līdz trīs gadu vecumā. Varam spriest, ka uzsākt pirmsskolas izglītības gaitas bērns emocionāli ir gatavs uzsākt trīs gadu vecumā, kad bērns ir, gatavs ilgāku laiku pavadīt bez vecāku klātbūtnes, jo tas ir laiks, kad bērns sāk

uztvert sevi kā atsevišķu no mammas, arī S.Gailuma uzsver, ka vecums noteikti ietekmē adaptācijas procesu un, visgrūtāk bērniem no vecākiem ir šķirties līdz trīs gadu vecumam (Špalleka 2002, 12; Gailuma 2002,87).

Dž.Boulbijs raksta, ka bērna ES modeli ļoti ietekmē mātes vērtējums un izturēšanās pret bērnu, visu, ko māte nespēj saskatīt savā bērnā, viņš nespēs sevī saskatīt to arī pats. Dž.Boulbijs uzskata, ka attīstības ceļu modelis paredz, ka, bērnam piedzimstot, ir atvērti daudzi ceļi, bet to, kuru viņš ies, noteiks interakcija ar cilvēku, kas konkrētajā brīdī būs viņam līdzās. To noteiks gan apkārtnē, gan īpaši tas, kā pret to izturēsies bērna vecāki. Ja vecāki ir jūtīgi un atsaucīgi, bērns ies veselīgas attīstības ceļu (Boulbijs 1998,133). Pusotra gada vecam bērnam ir ļoti svarīgs fiziskais tuvums ar māti, bērns jūt, ka pastāv kontroles un ierobežojumi. Bērns bieži runā skaļi un cenšas izteikties, taču vēl nav pietiekama vārda krājuma, lai paustu savas vajadzības, izjūtas un grūtības, taču pusotrā gadā bērns saprot pieaugušā sacīto, ir bērni, kuri jau saka vairākus vārdus šajā vecumā, bet nav jāsatraucas arī ja to nedara. Bērnam šajā vecumā viens vārds var apzīmēt visu teikumu, piemēram, pasakot ‘’ņam ãam’’, bērns ar to domā – ‘’mammu, es gribu ēst’’, M.Montessori min, ka šajā vecumā bērns saprot, ka katrai lietai ir savs nosaukums, tas nozīmē, ka no dzirdētajiem vārdiem bērns spēj atšķirt lietvārdus (Montessori 2019,102).

Runas attīstību sekmē saskarsme, bet bez saskarsmes nevar attīstīties runa. Saskarsmes spējas nav iedzimtas, tās bērns mācās no savas pieredzes, no apkārtējo uzvedības un ar vecākiem. Šajā vecumā arī bērns manipulē ar priekšmetiem un ar vien vairāk pietuvina tos funkcionālajam lietojumam, kā arī līdz divu gadu vecumam bērnam sāk parādīties interese par citiem bērniem, tiek arī apgūtas kopsakarības lietu veseluma ideju , atbilstības un bērnam veidojas izpratne, ka jānokārtojas ir podiņā (Irbe, Lindenbergā 2014, 84; Svence 1999,58).

Divu līdz trīs gadu vecumā bērnos attīstās spējas novērtēt lietu un parādību atbilstību normai, un attīstās bērna pašvērtējums. Šajā vecumā arī bērns vēlas noteikt noteicošo lomu ģimenē, vēlas būt pirmais, skaļākais. Šis ir laiks, kurā varam bērnam iemācīt labās manieres un pieklājību. Aicinot bērnu pateikt ‘’paldies’’, ‘’lūdzu’’ vai citus vārdus. Bērns kļūst ar vien patstāvīgāks, spēj veikt dažādus pašapkalpošanās darbus, ir centīgs un entuziasma pilns. Divu līdz trīs gadu vecumā bērns apgūst dažādu sajūtu gammu, bērnam patīk, ja viņš tiek uzslavēts, šajā vecumā bērns bieži nomet savas drēbes vai mantas, taču stāstot, slavējot un mācot bērnu, ka katrai lietai ir sava vieta, mēs varam iemācīt kārtības uzturēšanu mājās, bērns, aizejot uz pirmsskolas izglītības iestādi jau, prātis sakārtot, nolikt, kur paņēma, viņam būs vieglāk, ja šādi noteikumi būs ne tikai pirmsskolas izglītības iestādē, bet arī mājās. Otrā gada beigās bērni ir ļoti ieinteresēti lomu spēlēs, bērni izspēlē dažādas situācijas – ‘’dakteros’’, ‘’bērnudārzos’’, ‘’veikalniekos’’(Svence 1999,64; Irbe, Lindenbergā 2014, 90-101)

“Vecumā no 2 līdz 3 gadiem bērns sāk apzināties sevi kā autonomu personu, jo ir apjautis savu ‘ES’, taču bērnam jāmācās kontrolēt savas emocijas, jo viņš bieži dusmojas. Bērns tiecas pēc aizvien lielākas patstāvības. Viņš daudz ko nevar pateikt, jo nav vēl pietiekamas runas prasmes. Šajā vecumposmā bērna dusmas ir viena no vecumposma īpatnībām.”(Golubina 2007, 181)

Otro un trešo dzīves gadu dēvē arī par spītības un dusmu vecumu, šajā vecumā ir ļoti svarīga vecāku spēja pareizi rīkoties situācijās, ja, piemēram, bērns vēlas doties ārā lietū un vējā, bet vecāks tikai stāsta, ka ir auksts, bērns neieklausīsies, ir jāiet ārā un jāļauj bērnam pašam saprast, ka nav īstais laiks, lai dotos pastaigā. Ja bērns dusmojas, ir jāļauj izdusmoties un pēc tam izrunāties ar bērnu kāpēc viņš bija dusmīgs. Šajā vecumā konflikts var veidoties starp patstāvību un kaunu un šaubām, attīstās bērna balsta un kustību aparāts, bērns cenšas kļūt neatkarīgāks, ir svarīgi šīs tieksmes pēc neatkarības neapspiest, bet palīdzēt pārvarēt bailes un nedrošību. Šis ir laiks, kurā bērns ir jāatbalsta, jāiedrošina un jāveicina viņa patstāvība. Iedzīvošanās līdz šim svešā vidē bērnam izraisa pārdzīvojumu, tāpēc ir svarīgi bērnus iedrošināt, stāstīt, pozitīvi ietekmēt, lai uzsākot pirmsskolas izglītības iestādes gaitas būtu vieglāk. (Puškarevs 2001, 50; Špalleka 2002 52-54; Golubina 2007, 156).

Uz pirmsskolas izglītības iestādi var doties nezinādams burtus un ciparus, taču bērnam ir jābūt psiholoģiski gatavam to visu iemācīties, tāpēc sākot pirmsskolas izglītības gaitas, bērnam ir jāspēj uzticēties pieaugušajam, jāspēj cienīt sevi un apzināties sevi kā vērtību, tad radīsies spēja justies drošam un aizsargātam. Bērns sevi apzinās divu līdz trīs gadu vecumā, tad tas arī būtu īstais laiks sākt iet pirmsskolā (Vecgrāve 1996, 122).

Pēc psihologu atziņām un literatūras analīzi var spriest, ka bērns 1,5 gada vecumā vēl nav gatavs atdalīties no ģimenes uz ilgāku laiku, lai bērns būtu apmierināts, šajā vecumā viņam ir nepieciešama mammas klātbūtne un atbalsts. Tomēr, kā zināms, Latvijā apmaksāts, bērnu kopšanas atvaļinājums ir pusotru gadu, un finansiālā aspekta dēļ vairums vecāku ir spiesti bērnu vest uz pirmsskolas izglītības iestādi jau pusotra gada vecumā. Diemžēl reti kurš vecāks var samaksāt auklei, un mūsdienas arī vecvecāki ir strādājoši. Divarpus līdz trīs gadus veci bērni spēj sevi atdalīt no mātes emocionāli, tad varam secināt, ka šajā vecumā bērns ir gatavs uzsākt pirmsskolas izglītības iestādes gaitas.

Attīstība ir individuālā un katram atšķirīga, to ietekmē dažādi aspekti, piemēram, pirmsdzemdību periods, mātes mīlestība, ģimenes sociālais stāvoklis, apkārtējie faktori, ģenētiskie faktori.

2. 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē

2.1. Sākotnējie rezultāti, to analīze

No darba teorētiskās daļas izriet, ka adaptācijas procesā liela nozīme ir skolotāja un vecāku sadarbībai, jo tā ir veiksmīgāka, jo labāk bērns adaptējas pirmsskolas izglītības iestādē. Darba autore pieredze, ejot cauri adaptācijas procesam kā mātei, ir bijusi ļoti negatīva un sāpīga, sadarbība ar skolotāju bieži bija nepietiekama un pat nepatīkama. Tāpēc darba autore vēlas izziņāt kā adaptācija, noritējusi citiem bērniem, kuri uzsākuši pirmsskolas izglītības gaitas, un kā, sadarbojoties skolotājiem un vecākiem, šo procesu bērnam padarīt vieglāku.

Lai veiktu empīrisko pētījumu tika izmantotas sekojošās pētnieciskās metodes:

- anketēšana;
- novērojums;
- pedagoģiskā darbība

Anketēšanu kā pētījuma metodi var lietot gan anonīmi, gan uz anketas rakstot vārdu, uzvārdu. Izvēloties anketēšanu, tas var palīdzēt uzzināt darba autora noteiktus datus, iegūt izpratni un veikt spriedumus par dažādiem jautājumiem, anketēšana ir arī pateicīga rezultātu apstrādei (Alberhta, 1998, 55) Darba autore, pētot teorijā skolotāja un vecāku sadarbības iespējas adaptācijas sekmēšanai, lai veiksmīgi izstrādātu praktiskā pētījuma daļu izvēlējās veikt anketēšanu, ar kuras palīdzību tiek noskaidrots, cik lielā mērā sadarbība ietekmē bērna adaptācijas periodu. Anketa tika veidota www.visidati.lv un to varēja izpildīt ikviens vecāks, kura bērns ir uzsācis gaitas pirmsskolas izglītības iestādē un bērns ir vecumā no 1,5 – 3 gadiem. Anketa ir anonīma, kas palīdz iegūt objektīvākus rezultātus. Darba autore pētījumam izvēlējās anketēšanu, jo tā samērā ātri var iegūt datus un piesaistīt lielāku respondentu skaitu, līdz ar to iegūt plašāku informāciju par skolotāja un vecāku sadarbību, kas saistās ar 1.5-3 gadīgu bērnu adaptāciju un tās sekmēšanu pirmsskolas izglītības iestādē.

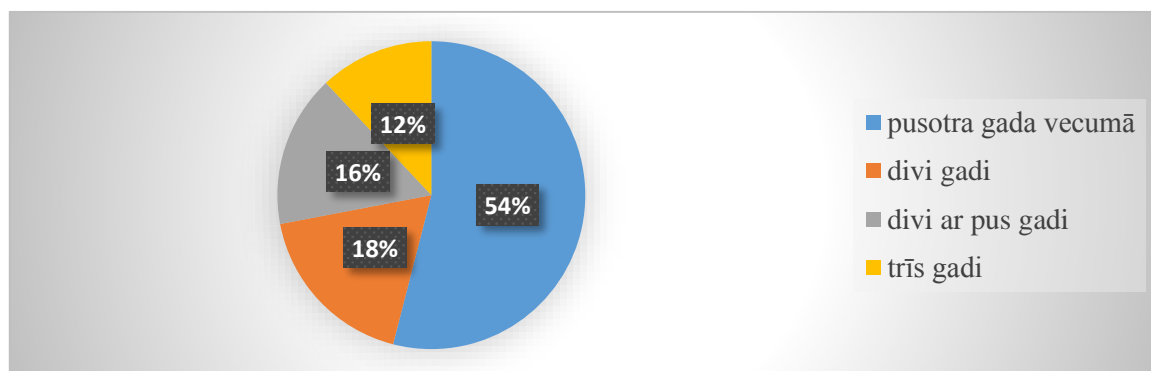
Novērošana tiek izmantota kā tiešā novērošana, starp objektu un pētnieku ir tiešas attiecības. (Albrehta 1998,35) Pētnieciskā darba izstrādei tika izmantota pedagoģiskā novērošana, ar kuras palīdzību pētniecības darba rezultāts tiek iegūts tiešās uztveres ceļā. Šīs metodes priekšrocība ir, ka skolotājs var veikt novērojumus gan pats, gan arī iesaistīt citus darbiniekus un skolotājus, ja nepieciešams (Balduņš, Raževa, 2001, 19). Novērošana tiek izmantota, lai varētu iegūt objektīvus rezultātus, atlasot būtiskāko un raksturīgāko.

Pedagoģiskā darbība ir process, kurā skolotāja vadība tiek īstenoti pedagoģiskie uzdevumi, attīstītu izglītojamā personību un liekot pamatus izglītojamā sekmīgai socializācijai un aktīvai darbībai. Tātad pedagoģiskās darbības procesā notiek arī audzināšanas process. Tiek veidota sadarbība ar bērnu vecākiem, kopīgi sekmējot bērna adaptācijas procesu.

Anketas kopumā aizpildīja 50 respondenti, visas sievietes vecumā no 20 – 43 gadiem. Anketēšana tika veikta, lai iegūtu lielāku cilvēku skaitu, kuru bērni ir sākuši pirmsskolas izglītības gaitas vecumā no 1,5 līdz 3 gadiem.

Pirmais jautājums – **kādā vecumā Jūsu bērns uzsāka gaitas pirmsskolas izglītības iestādē?**

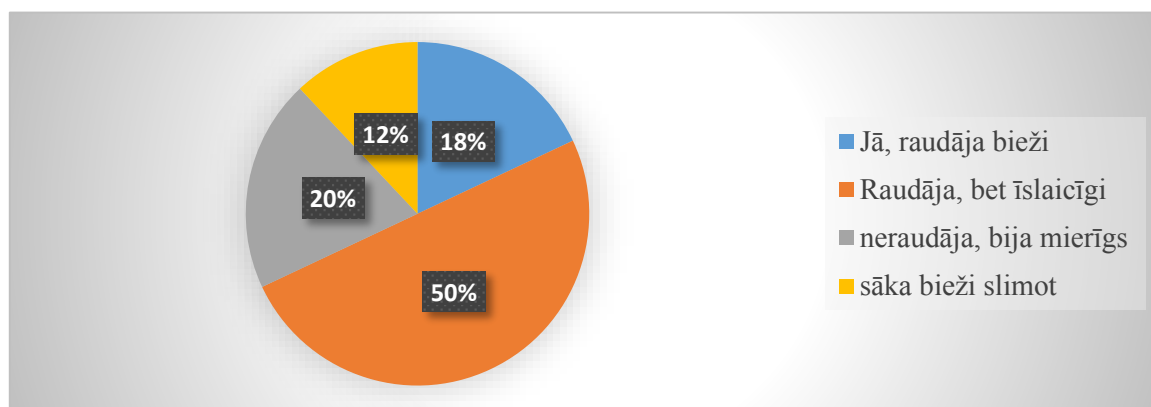
Šis jautājums tika uzdots, lai novērtētu to, kādā vecumā vairums aptaujāto vecāku bērnu uzsākuši pirmsskolas izglītības iestādes gaitas. Kā redzams 54% no respondentu bērniem sākuši pirmsskolas izglītības gaitas jau pusotra gada vecumā, kas ir laiks, kad vecākiem beidzas bērnu kopšanas atvaļinājums un māmiņām vai tēviem ir jāatgriežas darbā. 18% no respondentu bērni ir sākuši pirmsskolas gaitas divu gadu vecumā, 16% divarpus gadu vecumā un tikai 12% norāda, ka viņu bērni līdz trīs gadu vecumam nav gājuši PII, sasniedzot trīs gadu vecumu uzsākuši gaitas PII (sk. 1. attēlu).

1.attēls. Vecums, kādā bērni uzsākuši gaitas PII.

Pētot teoriju vislabākais laiks, lai uzsāktu PII gaitas, ir 2,5 – 3 gadu veci bērni, jo tad bērns spēj sevi psiholoģiski atdalīt no mātes, taču, kā redzams, vairums tomēr uzsāk PII gaitas laikā no 1,5 – 2 gadiem, visticamāk tas ir tā dēļ, ka bērnu vecākiem ir jāatgriežas darbā un nav variantu. 1,5 gadus veciem bērniem ir ļoti svarīga tuvība ar māti, tādēļ adaptācijas periods 1,5 gadīgiem bērniem noteikti ir psiholoģiski smags pārdzīvojums un ir daudz jāstrādā gan skolotājam, gan vecākiem, lai atvieglotu šo laiku bērnam, kā arī bērns ir laicīgi jāgatavo tam, ka būs jāadaptējas jaunā vidē un apstākļos.

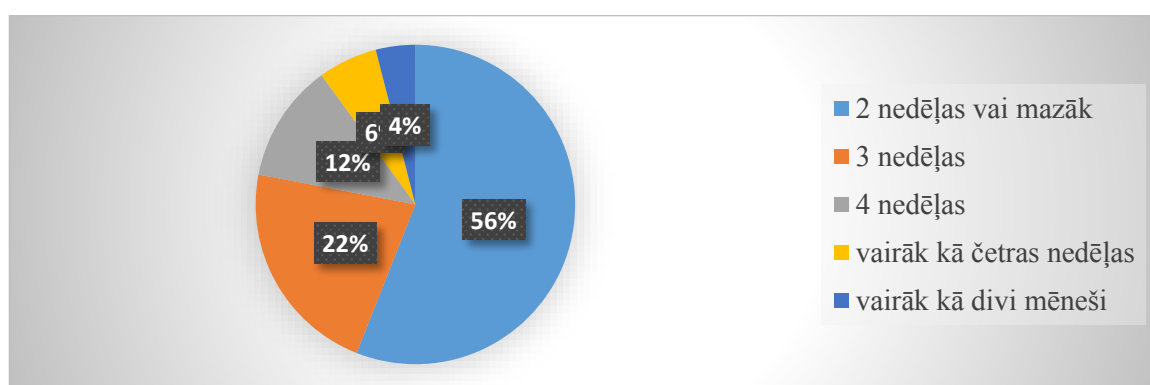
Otrais anketas jautājums – *vai Jūsu bērns bieži raudāja, uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi?*

2.attēls. Bērna reakcijas uzsākot gaitas PII

Kā redzams (sk.2.attēlu), tad puse aptaujāto respondentu bērnu raudāja, bet īslaicīgi, kas ir laba pazīme adaptācijas perioda sākumam. 20% no respondentu bērniem neraudāja nemaz, bija mierīgi, 18% raudāja bieži, un 12% no respondentu bērniem sāka bieži slimot. Slimošana adaptācijas periodā ir nereta pazīme, jo bērns esot uztraukts un stresā daudz vieglāk uzņem dažādas slimības un baciļus. Varam secināt, ka pat, ja bērns neraudāja adaptācijas procesā, jauna vide, apstākļi un pieredze bērnu ietekmē jebkurā gadījumā un kaut kāda reakcija notiek tāpat. Kā min A.Bikova asaras adaptācijas procesā ir norma un par to nav jāuztraucas.

Trešais jautājums – *cik ilgs bija Jūsu bērna adaptācijas periods?*

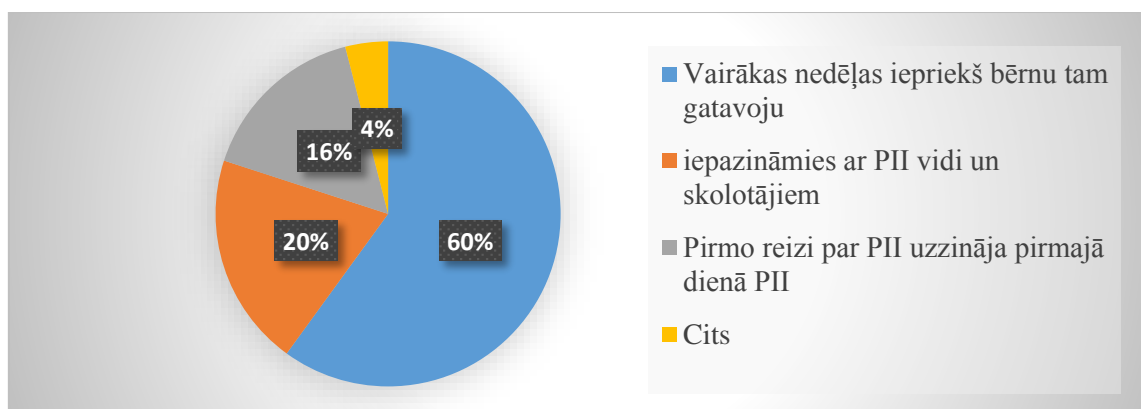

3.attēls. Adaptācijas perioda ilgums.

56% procentiem adaptācijas periods ir bijis divas nedēļas vai pat mazāk nekā divas nedēļas, kas ir labs rādītājs kopumā. 22% respondentu bērniem adaptācijas periods bijis 3 nedēļas, kas arī ir samērā labs rādītājs. 12% no respondentu bērniem adaptācijas periods bijis 4 nedēļu garš, varam secināt, ka līdz četrām nedēļām adaptācijas periods ir uzskatāms par vidēju adaptāciju. 6% adaptācijas periods bijis vairāk kā četru nedēļu ilgs, un vēl 4% adaptācijas periods ieildzis

vairāk par diviem mēnešiem. Varam secināt, ka 10% no respondentu bērniem ir bijusi smaga adaptācija. Labs rādītājs ir ka lielākam vairumam adaptācija ir bijusi vai viegla vai vidēja. Ja vairums respondentu bērni uzsāka PII gaitas 1,5 – 2 gadu vecumā, un adaptācijas process vairumam ir bijis līdz 4 nedēļām, varam spriest, ka bērni ir labi un ātri adaptējušies jaunajā vidē, kas ir labs rādītājs. Neatkarīgi no tā, kāda ir reakcija bērnam adaptācijas procesā – tā notiek, bērns pielāgojas un adaptējas, skolotāja un vecāka uzdevums ir bērnam to padarīt vieglāku.

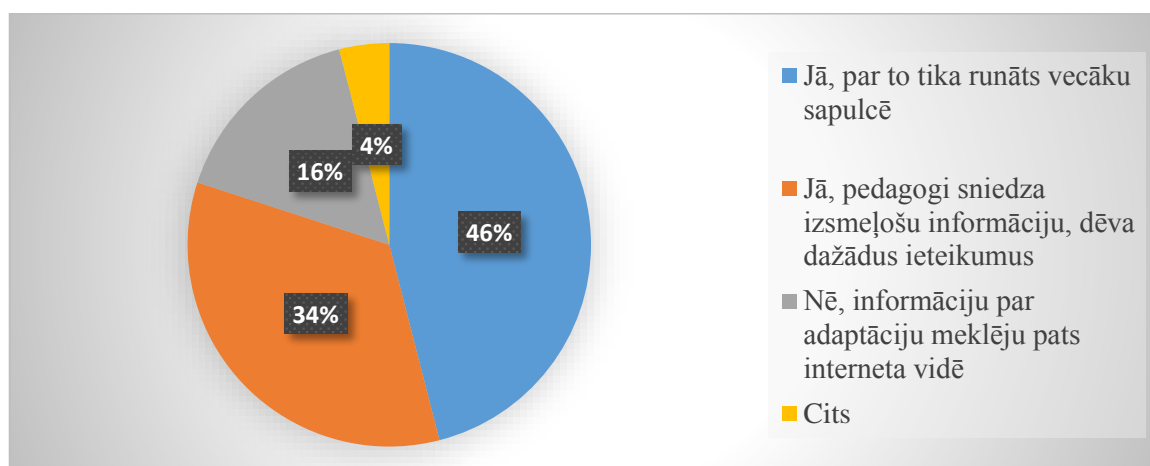
Ceturtais jautājums – *Kā Jūs sagatavojāt bērnu pirmsskolas izglītības iestādes gaitu uzsākšanai?*

4.attēls. Bērna sagatavošana PII apmeklējumam.

Kā redzams 60% vecāku vairākas nedēļas iepriekš pirms pirmsskolas izglītības gaitu uzsākšanas kopā ar bērnu staigājuši gar pirmsskolu un daudz stāstījuši par pirmsskolas gaitām, kas ir ļoti apzinīgi un labi no vecāku puses, iedrošināt un stāstīt par pirmsskolu vēl, pirms bērns ir uzsācis tajā iet. 20 % no respondentiem atbild, ka ar pirmsskolu un skolotājiem iepazīstināja un tad sāka nākt. 16% no vecākiem bērnu ar pirmsskolas izglītības iestādi iepazīstināja pirmajā dienā kad bērni sāka nākt uz pirmsskolu, kas noteikti nav labākais veids kā bērnu sagatavot pirmsskolas izglītības gaitām, jo bērns nezina ko gaidīt un kā reaģēt. Tomēr, kā redzam, joprojām ir vecāki kuri tā dara. 4% no respondentiem izvēlējās atbildi – cits, un tajā tika pieminēti šādi varianti – bērns jau no 10 mēnešu vecuma tiek atstāts ar auklīti, lai bērns pierastu pie tā, ka mamma ne vienmēr ir līdzās un ir jāspēj uzticēties arī citiem pieaugušajiem, un otrs – ejot uz pirmsskolu pēc lielākā brāļa mazākajam stāstīju par pirmsskolu ko varam patiesībā attiecināt arī uz pirmo punktu par stāstīšanu par pirmsskolu. Varam secināt, ka vairums vecāki ir apzinīgi un veic no savas puses visu iespējamo (stāsta, rāda par PII un iepazīstina ar PII darbiniekiem un vidi), lai atvieglotu adaptācijas procesu bērnam pirmsskolā. Tas bērniem ir palīdzējis adaptēties jaunajā vidē

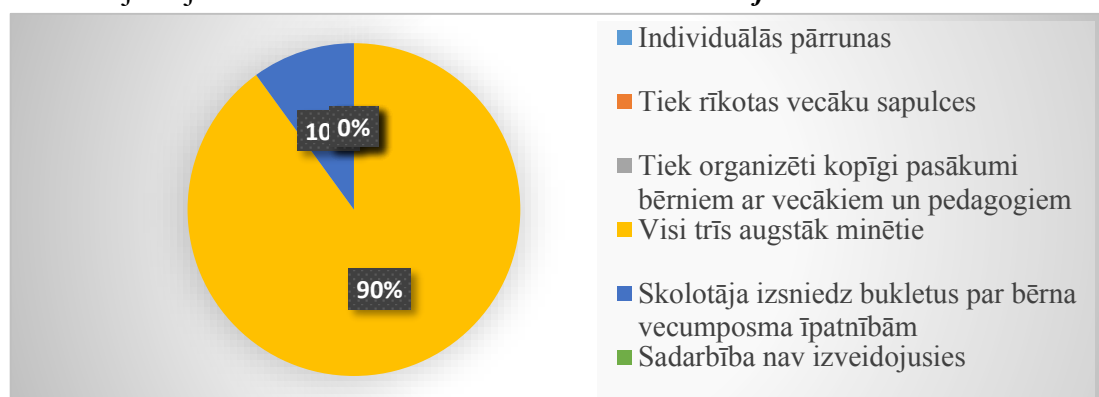
Piektais jautājums - *Vai uzsākot apmeklēt, pirmsskolas izglītības iestādi Jums skolotāji sniedza informāciju par adaptācijas procesu, tā ilgumu un īpatnībām?*

5.attēls. Informācija par adaptācijas procesu.

Sadarbībai starp skolotāju un vecāku ir jānotiek jau pašos pirmsākumos, kad bērns vēl nav sācis pirmsskolas izglītības gaitas. Un viens no skolotāju uzdevumiem ir sniegt informāciju par adaptācijas periodu un tā īpatnībām. Kā redzams no 46% no respondentiem atbild, ka par to tika runāts vecāku sapulcē, kas ir labi, ka par to tiek runāts. 34% atbild, ka pedagogi sniedza ļoti izsmeļošu informāciju un deva dažādus ieteikumus, tas nozīmē, ka skolotājs savu sadarbību ar vecākiem adaptācijas sekmēšanai ir izpildījis teicami. 16% informāciju no skolotājiem nebija saņēmuši un meklējuši paši. 4% atbildēja ar atbildi – cits, un tajā tika pieminēts, ka par adaptāciju dzirdējuši no medmāsas, kas brīdinājusi, ka bērns var sākt biežāk slimot. Savukārt cita māmiņa rakstījusi, ka par adaptāciju informāciju guvusi no citām mammām un skolotājām. Varam secināt, ka lielākā daļa skolotāji no savas puses sniedz informāciju par adaptācijas procesu, tomēr daļai respondentu tā ir trūkusi un nācies meklēt pašiem. Tātad skolotājiem un PII kopumā vajadzētu vairāk par to runāt un stāstīt vecākiem.

Sestais jautājums – *Kā notiek Jūsu sadarbība ar skolotāju?*

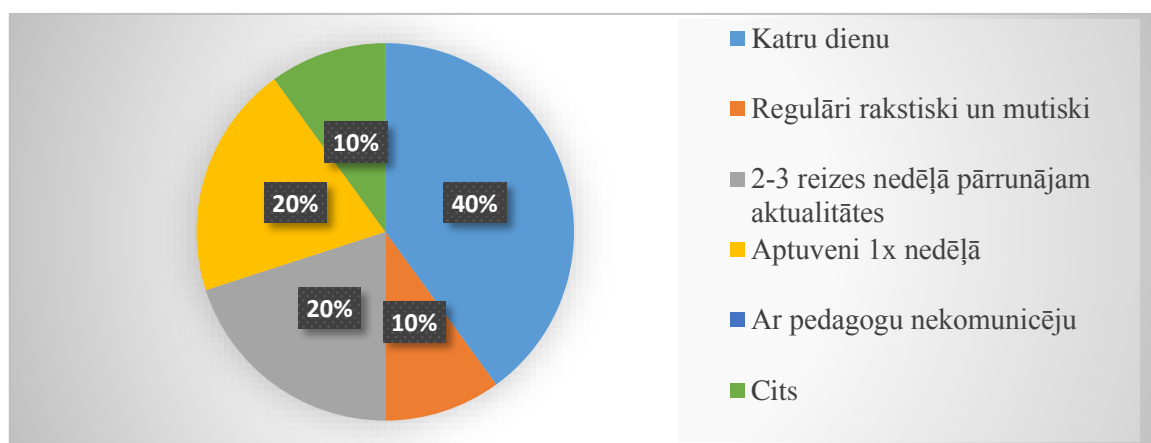

6.attēls. Vecāku sadarbība ar skolotāju.

Lai zinātu kādas ir visbiežāk izmantotās sadarbības formas pirmsskolā, darba autore sagatavoja šo jautājumu, kurā bija iespēja atbildēt ar vairākām atbildēm. 87% no

respondentiem atbildēja, ka viņu un skolotāju sadarbība bijusi gan kā individuālas pārrunas, gan vecāku sapulces, gan bijuši kopīgi organizēti pasākumi visiem kopā – bērniem, skolotājiem un vecākiem. Šāda veida sadarbības formas arī darba autores pieredzē ir bijušas visbiežāk Labs rādītājs ir tas, ka atbildē – sadarbība nav izveidojusies, nav atzīmējis neviens no respondentiem, tas nozīmē, ka kaut kāda veida sadarbība ir bijusi ikvienam vecākam ar skolotāju.

Septītais jautājums – *Cik bieži komunicējat ar pedagogu un kādā formā ?*

7.attēls. *Komunikācijas formas.*

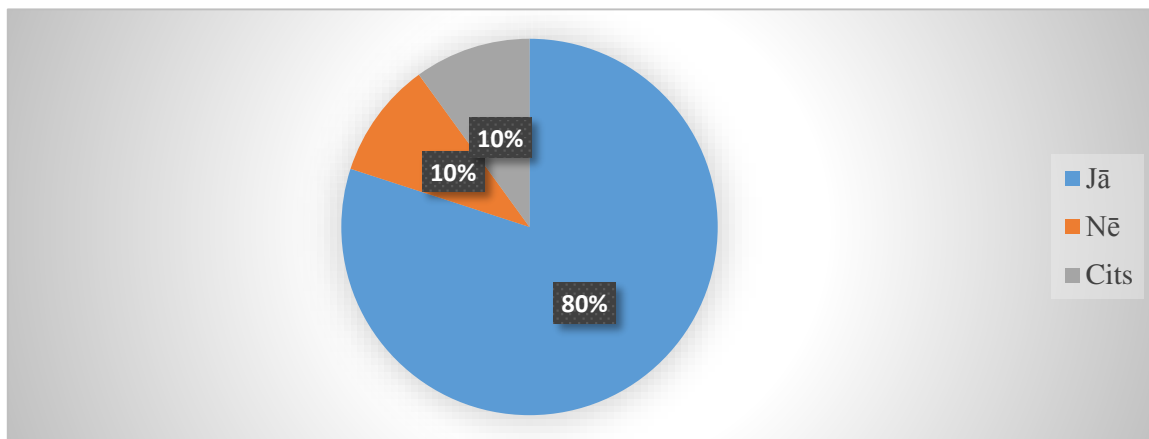
Cik bieži vecāki komunicē ar skolotāju arī, ir svarīgi, taču katram informācijas apmaiņas biežums ir atšķirīgs. Adaptācijas periodā darba autore gan uzskata, ka komunikācijai jābūt katru dienu, lai zinātu vai ir uzlabojumi un lai skolotāja un vecāks var kopīgi iet uz mērķi – veiksmīgu adaptāciju. 40% respondentu ar skolotājiem pārrunā dienas notikumus katru dienu, 10% rakstiski un mutiski apmainās ar informāciju par bērnu, 20% tikai 2-3 reizes nedēļā pārrunā aktualitātes. Šajā jautājumā bija iespējama arī atbilde – cits, kur respondentiem bija jāieraksta kāda ir bijusi sadarbība un cik bieža. Respondentu atbildes bija sekojošas:

- komunikācija notiek neregulāri, mēdzu pajautāt sev interesējošos jautājumus;
- uzrunāju skolotāju, tad, ja mani, kas interesē, tad uzjautāju, ir arī “whatsapp” grupa, kurā tiekam informēti par aktualitātēm;
- ar pedagogu ir laba komunikācija, izrunājam konkrētus jautājumus vai notikumus pēc nepieciešamības;
- pedagogi īsti paši nestāsta par pirmsskolas izglītības iestādē notiekošos, ja jautāju – atbild īsi.

Varam secināt, ka tomēr ir vecāki, kuri uzskata, ka sadarbība ir vāja un tas ir nepatīkami, īpaši adaptācijas periodā. Mūsdienās “whatsapp” aplikācija bieži tiek izmantota kā komunikācijas iespēja. Skolotāji sūta bildes un video ar bērniem, bērnu darbiem u.c.,

mūsdienu steigā tas ir labs veids, kā sniegt vecākiem ieskatu pirmsskolas izglītības iestādes ikdienā un ritmā, kā arī vecākiem redzēt smaidīgus un priecīgus bērnus vienmēr ir patīkami.

Astotais jautājums - *Vai pirmsskolas izglītības iestādei vajadzētu organizēt kursus vai lekcijas par bērna audzināšanu, adaptācijas procesu u.c.?*

8.attēls. Kursu un lekciju nepieciešamība par adaptācijas procesu.

Šis jautājums tika uzdots, lai saprastu, vai vecākiem ir pietiekama informācija par audzināšanu, adaptāciju un pārējo kas saistīts ar bērnu. Ne visi vecāki pašu intereses pēc meklē informāciju, un darba autore uzskata, ka būtu vērtīgi vecākiem organizēt šāda veida lekcijas, kas arī darbotos kā sadarbības veids. 80% no respondentiem ir atbildējuši, ka vēlētos kursus vai lekcijas par bērna audzināšanu, adaptācijas procesu u.c., 10% uzskata, ka šādi kursi nav nepieciešami. 10% atbildēja ar atbildi cits, kurā norādīja, ka par bērna audzināšanu nav vajadzība stāstīt, jo tā katram ir atšķirīga, bet par adaptāciju, dienas kārtību un viss kas paredzēts darīt gan, vēl no kāda respondenta ir ieteikums, ka lekcijās varētu piedalīties psihologs un tas varētu būt ļoti noderīgi vecākiem un skolotājiem, vēl kāds respondents piemin, ka kursi par bērnu emocionālo attīstību ir pieejami daudzviet un arī bezmaksas. Varam secināt, ka kursi vai lekcijas ir nepieciešamas un vecāki tās gaida, tāpat arī vecāki ir ieinteresēti uzzināt ko vairāk par bērna attīstības īpatnībām un labprāt gribētu, ka sapulcēs piedalītos psihologs.

Devītais jautājums – *Vai esat apmierināts ar sadarbību starp Jums un skolotāju?*

Vai vecāki ir, apmierināti ar sadarbību, ir ļoti būtiski zināt. Lai arī anketa ir anonīma un ir iespējams teikt ‘nē’, tomēr 90% ir atbildējuši, ka ir apmierināti ar sadarbību. Neviens no respondentiem nav atzīmējis, ka neapmierinātu sadarbība, kas ir pozitīvi. Arī šajā jautājumā darba autore pievienoja atbildi ‘cits’ uz kuru tika atbildēts šādi :

- mazākajā grupiņā bija labāka komunikācija, kā šobrīd;
- kā kuru reizi, gribētos uzzināt vairāk informāciju par to, kas bērnam būtu jāprot darīt konkrētajā vecumā;

- dažreiz sadarbība ir laba, dažreiz nē;
- varētu būt labāka, jo saņemmu pārāk maz informāciju par to kā bērnam iet pirmsskolas izglītības iestādē.

Tātad varam secināt, ka tomēr ir daļa vecāku, kuri vēlētos sadarbību veidot labāku un kuriem skolotāji par bērna gaitām pirmsskolā sniedz mazāk informāciju.

Apkopojot anketas, rezultāts varam secināt, ka lielākajai daļai respondentu pieredze ar adaptācijas periodu pirmsskolā ir bijusi laba, jo bērnu adaptācija ir bijusi, vai viegla, vai vidēja, kas ir labs rādītājs un arī sadarbība vecākiem ar skolotājiem ir bijusi laba, tas pierāda to, ka adaptācijas periodā un vispār sadarbībai vecākam ar skolotāju ir liela nozīme un ietekme uz bērnu. Kā min V.Golubina, smaga adaptācija ir tad ja tā ievēlās līdz pat trim mēnešiem taču šajā anketā tikai 4% no aptaujātajiem respondentiem atbildēja, ka adaptācija ir bijusi ilgāka kā divi mēneši (Golubina 2007, 156). Arī V.Krinkele un A.Bikova uzsver, ka lai bērna apgūtās zināšanas nostiprinātu ir ļoti svarīga ģimenes līdzdalība. Sadarbība starp pirmsskolu un māju atspoguļo cieņu un kopdarbu un aptaujas respondenti ir saņēmuši labu sadarbību no skolotāju puses, kas ir sekmējis bērna adaptācijas procesu. Kopumā varam secināt, ka adaptācijas process šiem respondentu bērniem ir bijis vidējs, vai viegls, kā arī sadarbība ar skolotāju ir bijusi veiksmīga. Tika noskaidrots, ka vairums PII gaitas uzsāk 1,5 – 2 gadu vecumā, kas pēc teorijā analizētā nav labākais vecums, lai atdalītos no mātes, tomēr adaptācijas periods pēc rezultātu apkopošanas vairumam ir bijis vidējs vai viegls. Tomēr adaptācijas procesam notiekot ikkatrs bērns pārdzīvo to. Vairums raud, taču ir arī daļa, kuri neraud, ir mierīgi, bet tomēr sāk slimot.

Lai bērnu labāk sagatavotu pirmsskolai, ir nepieciešams to sākt laicīgi. S.Gailuma ir apkopojusi dažādus avotus un secinājusi, ka skolotājam ir jāsniedz padomi vecākam, kā sagatavot mazuli PII gaitām. Darba autore pamatojoties uz S.Gailumas ieteikumiem, vecākiem paskaidroja, kādi fakti tiks ņemti vērā bērnam uzsākot nākt PII, kā piemēram - bērna valodas un elementāro rotaļdarbību attīstību, saskarsmes pieredze, pašapkalpošanās prasmes, spēja ievērot dienas režīmu. Visi šie faktori ir svarīgi, tāpēc darba autore daļu no tiem iekļāva arī aptaujas lapā, ko deva vecākiem pirmajā sapulcē (*sk.2. pielikumu*).

- Vai jūsu bērns prot patstāvīgi ēst, doties uz podiņu?
- Vai bērns izmanto valodu kā saziņas līdzekli?
- Ar ko bērnam patīk darboties, kādas rotaļas vai rotaļlietas patīk visvairāk, raksturīgais bērna interešu loks?
- Kā visvieglāk nomierināt laikā kad, bērns raud? Ja ir kāds īpašs veids, kas palīdz, lūdzu to pieminēt.
- Vai bērns iepriekš ievēroja dienas režīmu, līdzīgi kā pirmsskolā?

- Kādam ir jābūt bērna emocionālajam stāvoklim, kas liecina par viņa labsajūtu? (mierīgs, nosvērts, priecīgs, vienaldzīgs)
- Kas palīdz Jūsu bērnam vieglāk iemigt?
- Citas piezīmes, kas skolotājam būtu jāzina par Jūsu bērnu.

Vecāku aptaujas rezultāti palīdz skolotājam aptuveni saprast, kam gatavoties. Uz jautājumu par pašapkalpošanās prasmēm vairums vecāki min, ka tās veic daļēji. Daži bērni patstāvīgi ‘‘iet uz podiņa’’, daži ar pieaugušā palīdzību, ir arī bērni, kuri to neprot. Tāpat arī ar patstāvīgu ēšanu. Skolotāja, to zinot, spēj labāk sagatavoties tam, ka bērniem tas ir jāiemāca. Par valodas spējām, lielākā daļa vecāku atbildēja, ka bērns runā un prot pateikt un parādīt visu, ko vēlas, divi no vecākiem atzīmējuši, ka runā neskaidri, neveido teikumus, lieto vienu vārdu, lai pateiktu, ko vēlas. Valodas attīstība adaptācijas laikā ir svarīga, jo bērns var pateikt, ko vēlas līdz ar to skolotājam vieglāk apmierināt bērna vēlmes. Jautājums par bērna interešu loku sniedza dažādas atbildes, kā, piemēram, lego, automašīnas, lelles, mīkstās rotaļlietas, koka rotaļlietas u.c.. Skolotāja, pateicoties šīm atbildēm, var bērnam radīt patīkamu un interesantu vidi, tāpat skolotāja zina, ko bērnam piedāvāt, kas viņam vairāk interesē. Jautājums par bērna nomierināšanu, kad viņš raud, adaptācijas periodā ir ļoti svarīgs. Vecāku atbildes ir dažādas – samīļot, novērst uzmanību ar rotaļām, rotaļlietām, likt mierā, dziedāt, u.c. Katram bērnam ir savādāks veids kā vislabāk nomierināt. Skolotājam ir svarīgi to zināt, jo adaptācijas periodā bērnu emocionālais stāvoklis ir nestabils. Zinot veidus, kā bērnu nomierināt, mierīgāk ir gan bērnam, gan skolotājam. Jautājums par dienas režīma ievērošanu līdzīgu kā pirmsskolā ļauj skolotājam vērtēt, kuru bērnu adaptācija varētu būt veiksmīgāka. Diemžēl tikai daži no vecākiem ir mēģinājuši ievērot dienas režīmu kā pirmsskolā. Vairums vecāku bērnu dienas režīmam nav pievērsuši lielu uzmanību. Bērnu emocionālais stāvoklis, kas liecina par labu pašsajūtu arī katram, var būt atšķirīgs. Daži no vecākiem atzīmēja, ka bērns ir mierīgs un nosvērts, kad jūtas droši. Vairums atzīmēja, ka bērns ir atvērts, un priecīgs, kad jūtas droši. Viens no kritērijiem, pēc kā darba autore vadās, ir bērna miegs. Skolotājam ir svarīgi zināt, kas bērnam palīdz iemigt. Vecāku atbildes bija dažādas – klusums, muguras glāstīšana, mīļlupatiņa, pasaka, dziesma. Lai arī katra bērna vēlmes pilnībā skolotāja nevar apmierināt, daļu noteikti skolotāja, izmēģinās. Skolotājam šīs atbildes palīdz iepazīt bērnu, saprast viņa vajadzības, ņemot vērā vecāku sniegtās atbildes, var sekmēt bērna adaptāciju.

Darba autore izveidoja kritērijus, pēc kuriem tika vērots adaptācijas process. **Komunikācija ar pieaugušo**, bērnam uzsākot gaitas PII, ir svarīgi spēt komunicēt un uzticēties pieaugušajiem. PII skolotāji un personāls ir tie, ar kuriem bērnam ir jāspēj komunicēt, un uzticēties. Ja bērns to spēj viņš jutīsies droši esot PII. Kā min, V.Romenkova

komunicēšana un uzticēšanās pieaugušajam ir viens no svarīgākajiem kritērijiem adaptācijas procesā. **Prasme ēst, un apmeklēt labierīcības patstāvīgi** ir svarīgi pirmsskolā, jo ja bērns to spēj viņš jūtas drošāks par sevi, nespējot to vai, nezinot, kā tas jādara bērnam var rasties uztraukums. **Piedalīšanās pieaugušā organizētajās aktivitātes** ļauj saprast bērna emocionālo stāvokli, vai viņš ir drošs, vai labprātīgi veic skolotājas dotos uzdevumus, vai izvairās no tiem. Pārsvārā bērni ir ieinteresēti rotaļās, taču adaptācijas periodā jaunas aktivitātes un rotaļas var bērnus neieinteresēt. D.Dzintere un R.Kaņepēja uzsver, ka jebkura rotaļa bērnam rada emocionālu komfortu, līdzsvaru, apmierinājumu, brīvības un drošuma izjūtu. Kā arī rotaļa ļauj realizēt sevi, apjaust savas spējas, rotaļājoties bērns netieši mācas un attīstās. Pirkstu rotaļas veicina smalkās muskulatūras kustību un koordināciju, vingrina bērnu uzmanību, veicina domāšanu (D.Dzintere un R.Kaņepēja kā minēts Brice 2007,7). Tātad adaptācijas procesā bērniem ir svarīgi iet dažādās rotaļās vai dziedāt tās, jo tas bērnus atbrīvo, liek justies drošākam. Vērojot bērna adaptācijas periodu, darba autore secina, ka izvērtēt, vai bērns jūtas droši un emocionāli stabili var norādīt arī **bērna miegs**. Ja bērns jaunajā vidē jau ir pieradis un jūtas drošs doties gulēt PII, nesagādās problēmas, taču adaptācijas perioda sākumā doties gulēt svešā vidē bērnam rada satraukumu, skolotājam un, vecākam sadarbojoties, tas ir jāatvieglo un jādara pēc iespējas patīkamāks.

Novērošana tika veikta grupā, kur pirmsskolas izglītības iestādes gaitas uzsāka bērni vecumā no 1,5 līdz 3 gadiem. Grupas sarakstā ir 15 bērni sarakstā, taču tikai 9 bērni (3 zēni un 6 meitenes) uzsāka apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Bērnu novērošana par katru bērnu tika veikta katru nedēļu, lai izvērtētu adaptācijas procesu. Šie rezultāti bija pieejami vecākiem, lai kopīgi varētu sekot līdzi bērna pašizjūtai un sadarbotos, lai adaptācijas noritētu vieglāk. Sākotnējā novērojumā iegūtie rezultāti atspoguļoti 1. tabulā.

1. tabula. Novērošana pirmajā adaptācijas nedēļā

Bērna vārds	Komunikācija ar pieaugušo	Patstāvīgi ēd un apmeklē labierīcības	Piedalīšanās pieaugušā organizētajās aktivitātes	Miegs
Mia	1	1	1	1
Ralfs	2	2	1	1
Odeta	2	2	2	2
Dominiks	1	2	1	2
Lūkass	2	2	3	2
Emīlija	1	1	2	1
Elīza	1	1	1	2
Heidija	1	2	1	1
Keita	1	2	2	1
Kopā	12	15	14	13

Apzīmējumi – 1 – nepilnīgi, nespēj veikt, 2 – daļēji, 3 – veic

Pamatojoties uz novērojuma rezultātiem, tika veikti bērnu individuālie raksturojumi.

Mia – ļoti raudulīga, katru rītu atvadas no mātes sagādā lielas raizes. Līdzīgi uz pirmsskolas izglītības iestādi nes savu mīļlupatiņu no, kuras nevēlas šķirties ne uz brīdi. Nevēlas piedalīties skolotājas rīkotajās aktivitātes, ar grupas rotaļlietām nespējējās. Pārsvarā sēž saskumusi grupas dīvanā un gaida vecākus atgriežamies. Spriežot pēc bērna, emocionālo stāvokli šķiet, ka adaptācija varētu būt vidēja vai pat smaga. Māte aptaujā min, ka Mia ir komunikabla un droša, esot kopā ar sev zināmiem cilvēkiem. Tiek minēts, ka Mia runā un spēj pateikt visu, ko vēlas, ko PII novērot nevar. Uz jautājumu – kā rīkoties, ja viņu bērns ilglaicīgi raud, Mias māte atbild, ka ir nepieciešams samīļot un parunāties un tad tas pāries, taču PII Mia raud arī tad, ja skolotāja cenšas novērst, domas runājoties vai samīļojot.

Ralfs – jau no pirmās dienas ir ļoti atvērts un sabiedriska pirmsskolas izglītības iestādē. No vecākiem atvadas neatskatoties un ir priecīgs, ieraugot jaunās rotaļlietas. Bērns komunicē ar skolotāju taču nelabprāt iesaistās nodarbībās, ko sagatavojusi skolotāja, gulēt iešana sagādā problēmas. Bērna valoda vēl nav attīstīta ļoti labi, taču var saprast, ko vēlas, ar skolotāju komunicē labi. Adaptācija, visticamāk, būs viegla, jo Ralfs ir ļoti drošs un pārliecināts par sevi. Ralfa māte aptaujā, kura tika, iedota sapulcē, ir minējusi, ka bērns ir drošs, komunikabls un spēj veikt pašapkalpošanās prasmes – patstāvīgi ēst, un iet uz podiņa, kas arī tiek novērots PII, mazliet gan jāpalīdz ēdienreizēs. Diemžēl Ralfs nelabprāt piedalās skolotāja organizētajās aktivitātēs.

Dominiks – atvadas no mātes no rīta ir grūtas, taču Dominiks cenšas neraudāt. Var novērot, ka bērns vāji komunicē ar skolotāju, kas varētu liecināt par neuzticēšanos skolotājam. Skolotāja aicina rotaļās un nodarbībās, lai iedrošinātu un novērstu domas par mājām, taču Dominiks izvairās arī no nodarbībām un aktivitātēm ko sagatavojusi skolotāja, labprāt visu vēro no malas. Ikdienu pavada neraudot, taču ir domīgs un noslēgts. Lai arī Dominiks neraud, var manīt, ka viņš ir uztraucies un nejūtas drošs par sevi PII, adaptācijas process varētu būt vidējs vai smags, jo emocionāli Dominiks ir noslēgts. Aptaujā par bērna īpatnībām Dominika māte min, ka bērns ir nedrošs, bet pacietīgs, ko var arī novērot PII. Aptaujā tiek arī minēts, ka Dominiks runā un var pateikt visu, ko vēlas, taču to PII novērot nevar, Dominiks ir noslēgts sevī. Māte aptaujā min, ka Dominiku labāk netraucēt un nemīļot, taču var censties domas novērst aicinot rotaļās vai ieinteresējot ar kādām rotaļām. Tomēr PII viņš neizrāda interesi par rotaļlietām.

Odeta – atvadas nesagādā lielas raizes, labi komunicē ar skolotāju, labprāt iesaistās rotaļās, ja skolotāja uzaicina. Pārsvarā rotaļājas vienatnē, ir bagāts vārdu krājums. Ir mierīga un nosvērta, patīk darboties vienatnē. Odetas adaptācija, šķiet, būs viegla, jo meitene ir ļoti komunikabla, valodas prasmes arī ir attīstītas, spēj pateikt visu, ko vēlas. Lai arī meitenei

problēmas nesagādā atrasties svešā vidē bez mātes, viņa labprāt rotaļājas viena pati. Odetas māte aptaujā minējusi, ka Odeta ir aktīva, runātīga un droša, ko var novērot arī PII.

Lūkass – jau no pirmās dienas aktīvs un komunikabls zēns, kurš ļoti labprāt iesaistās skolotājas organizētajās nodarbībās, labi komunicē arī ar pedagogu. Ir drošs par sevi un labi orientējas telpā. Rotaļājas gan vienatnē, gan kopā ar Ralfu. Rūpīgi veic darbus, kurus uzdevusi skolotāja, kā arī ir pietiekamas pašapkalpošanās prasmes. Lūkasa māte ir ļoti pozitīvi noskaņota pret pirmsskolas izglītības iestādi, varam spriest, ka iespējams tāpēc arī Lūkass ir drošs un atvērts pirmsskolas izglītības iestādei. Spriežot pēc Lūkasa un Lūkasa mātes attieksmes pret PII, adaptācijas process varētu būt viegls, jo zēns ir atvērts visam jaunajam.

Emīlija – atvadas no mātes ir grūtas, taču grupā ātri nomierinās, ir ieinteresēta skolotājas organizētajās aktivitātēs, tas palīdz novērst domas no mātes. Pārsvarā nerunā, tikai atbild "jā" vai "nē". Patīk darboties ar veidošanas masu. Emīlijas māte aptaujā minējusi, ka Emīlija ir aktīva un droša esot kopā ar vienaudžiem, taču PII Emīlija nejūtas pilnībā droši, bet ir aktīva un līdzdarbojas skolotājas organizētajās aktivitātēs, lai arī atvadas no rīta ir grūtas, šķiet, ka Emīlijas adaptācijas process varēt būt vidējs vai pat viegls, jo raudāšana no rīta nav ilga.

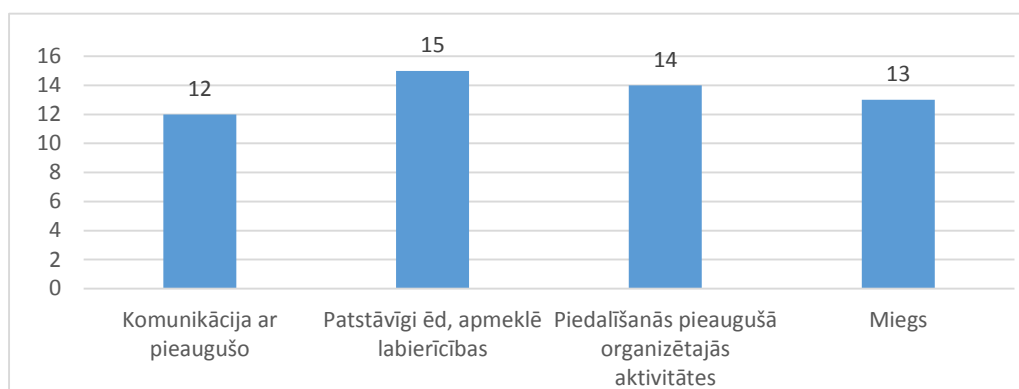
Elīza – vāji komunicē ar skolotāju, ir raudulīga, nelabprāt iesaistās nodarbībās, patīk sēdēt un vērot apkārt notiekošo. Pati rotaļāties nedodas, tikai sēž un vēro. Īsti nav skaidrs, vai meitene runā vai vēl nē, jo neizmanto valodu kā komunikācijas līdzekli. Pārsvarā, ja kaut ko vēlas tad uz to norāda, piemēram, ēdot brokastis, parāda, ka uz maizi vai tēju, ēd ar skolotājas palīga palīdzību. Lai arī Elīzas māte aptaujā norādījusi, ka Elīza patstāvīgi ēd, PII to novērot nevar, ēdienreīžu laikā ir vajadzīga skolotāja palīdzība, māte minējusi, ka raudot nomierināt, var ar viņas mīļlupatiņu. Skolotājas, protams, mātes ieteikumu ņēma vērā un brīžos, kad Emīlija raud, samīļo, mīļlupatiņu skolotājas ļauj Elīzai ņemt pie sevis visu dienu. Adaptācijas process varētu būt vidējs vai pat smags.

Heidija – noslēgta taču neraud. Atvadoties no mammas, cenšas neraudāt un iet grupiņā mierīgi. Māte apgalvo, ka Heidija daudz runā taču pirmsskolas izglītības iestādē to nevar pamanīt, jo pārsvarā meitene ir noslēgta. Prot pati ar visu tikt galā, nevēlas, ka palīdz. Nodarbībās iesaistas ne labprāt, taču neraud, ja tomēr skolotāja aicina piedalīties. Heidijas māte aptaujā minējusi, ka Heidija ir ļoti aktīva un zinātkāra, diemžēl pirmajā nedēļā PII, to novērot nevar. Adaptācijas process varētu būt vidējs, jo Heidija ir mierīga taču noslēgta, un nevēlas piedalīties rotaļās.

Keita – aktīva meitene, runā teikumus un prot pateikt visu, ko vēlas. Atvadas no mātes mierīgi un pirmsskolas izglītības iestādi apmeklē ar prieku. Taču gulēt, iešana sagādā

problēmas, guļ nemierīgi un raud, ļoti vēlas mammas klātbūtni. Skolotāja mierina un ir ar Keitas mammu runājusi par to kā Keita iet gulēt mājās, lai skolotāja var varbūt darīt kaut ko līdzīgu, lai būtu mierīgāks prāts bērnam. Lai arī Keita ir aktīva un zinātkāra tomēr pilnībā labi viņa nejūtas PII, to var novērot gulēt iešanas laikā, skolotājas gan ir ņēmušas vērā Keitas mātes ieteikumus, kā Keita iet gulēt mājās, taču tas nedarbojas.

Attēlā (*skat.9.attēlu*) redzami bērnu sākotnējie rezultāti. Skolotāja, pamatojoties uz novērojumiem, redz, kam jāpievērš vairāk uzmanības adaptācijas procesā.

9.attēls. Sākotnējie rezultāti

Komunicē ar pieaugušo - trīs no deviņiem bērniem vidēji komunicē ar pedagogu adaptācijas sākumā, taču 6 no bērniem vāji komunicē ar pedagogu. Tas norāda, ka bērns nejūtas pietiekami drošs un emocionāli stabils, lai spētu ar pieaugušo komunicēt, kā arī šie pieci bērni vēl pilnībā nespēj uzticēties skolotājai. Lai arī daļai bērnu runas spējas vēl nav attīstītas pietiekami, lai runātu un pateiktu visu, ko vēlas teikumos, bērnu komunikāciju ar pedagogu uzskatam arī pat, ja bērns pieiet un parāda ko vēlas, vai spēj viens otru saprast bez vārdiem, vai arī ar atbildēm, no bērna puses – ‘jā’ vai ‘nē’.

Pašapkalpošanās prasmes - 3 no bērniem pašapkalpošanās prasmes, kurās ietveram, patstāvīgu ēšanu, roku mazgāšanu, vieglu drēbju uzvilšanu, un novilkšanu kā arī aiz sevis sakārtot, bērni neveic. Iemesli var būt dažādi, iespējamās bērniem mājas nekad nav šādi uzdevumi likti darīt, un vēl nesaprot, ko skolotāja no viņiem vēlas vai arī tas ir dēļ tā, ka bērns vēl nejūtas drošs un dienu pirmskolas izglītības iestādē pavada jūtoties nepatīkami. Skolotājas palīgs palīdz šiem bērniem tikt ar visu galā. Pārējie seši bērni pašapkalpošanās prasmes veic, taču ar pedagogu palīdzību, ir ieinteresēti mācīties darīt pašam, tas ir arī atkarīgs no vecumposma īpatnībām. Pozitīvi ir tas, ka bērni cenšas darīt paši un ļauj skolotājai palīdzēt sev.

Piedalās pieaugušā organizētajās aktivitātēs – pieci no bērniem skolotājas rīkotajās aktivitātēs piedalās nelabprāt, bērni raud un nevēlas piedalīties nodarbībās, taču skolotājs bērnus aicina nodarbībā, cenšas ieinteresēt ar dažādām roku lellēm un interesantām rotaļām, kurās dodas kopīgi ar skolotāju. trīs bērni iesaistās skolotājas organizētajās aktivitātēs taču

skolotājam bērni ir jāaicina to darīt. 1 no bērniem pats labprātīgi iesaistās rotaļās un nodarbībās, kā arī veic skolotājas dotos uzdevumus patstāvīgi. Kopumā rotaļnodarbības adaptācijas periodā notiek katru dienu, lai arī tās varbūt nav pilnvērtīgas un daļa bērnu uzdevumus neveic kā plānots, skolotājas cenšas bērnus ieinteresēt, jo tie bērni, kuri daudz laika pavada raudot rotaļnodarbība spēj novērst domas un uzmanību un bērni kaut uz mirkli aizmirst par to, ka atrodas pirmsskolas izglītības iestādē bez mātes.

Miegs – 5 bērni guļ nemierīgi un ir grūti iemigt, kas norāda, ka bērni nejūtas pietiekami droši pirmsskolas izglītības iestādē un ilgojas pēc ģimenes. Četri bērni guļ mierīgi, taču viņiem sagādā problēmas iemigt. Šis kritērijs arī palīdz saprast, cik bērns jūtas vai nejūtas droši pirmsskolas izglītības iestādē. Diemžēl bērniem miegs savās mājās un savā ierastajā ritmā ir ļoti svarīgs un pirmsskolas izglītības iestādē tas notiek savādāk kā mājās, jo pirmkārt jau vide ir savādāka un blakus nav māte. Taču šajā vecumā diendusa ir nepieciešama un visi bērni guļ, lai arī viņi jūtas nepatīkami un nedroši.

Bērni samēra labi ir apguvuši pašapkalpošanās prasmes, kas ir labs rādītājs PII, gaitas uzsākot, jo ir svarīgi, ka bērns spēj par sevi parūpēties, V.Romenkova min, ka pašapkalpošanās prasmes arī ir svarīgas, lai bērnam būtu vieglāk adaptēties, jo bērns spēj par sevi parūpēties pats, nav nepieciešama pieaugušā palīdzība līdz ar to bērns jūtas drošāk (Romenkova 2008,35). Komunikācija ar pieaugušo adaptācijas periodā ir ļoti svarīga, jo bērnam būs jāspēj komunicēt ar skolotāju un ja komunikācija veidojas labi tad arī bērnam veidojas uzticēšanās pieaugušajam. Arī D.Lieģeniece uzsver, ka veiksmīgai adaptācijai ir nepieciešama saskarsme ar pieaugušo. Spēja piedalīties pieaugušā organizētajās aktivitātēs ir svarīgi, jo bērna aktivitātes ir cieši saistītas ar viņa emocionālo stāvokli, tātad, ja bērns labprāt piedalās pieaugušā organizētās aktivitātes viņš jūtas emocionāli stabils un drošs. Kā liecina sākotnējie rezultāti, ir bērni, kuri nelabprāt piedalās pieaugušā organizētajās aktivitātēs vai arī nepieciešams pamudinājums, lai piedalītos (D. Lieģeniece kā minēts Gailuma 2002,98).

2.2. Pedagoģiskā darbība

Katru nedēļu grupā uzsāka nākt trīs bērni. Pirmās divas dienas tiek ļauts pirmsskolas izglītības iestādē būt līdzās vecākam.

Papildus darbam ar vecākiem, skolotāja plānoja, un vadīja pedagoģisko procesu, kas bija virzīts uz to, lai bērni veiksmīgāk adaptētos pirmsskolas izglītības iestādē.

Skolotāji iepazīstas, ar bērniem izmantojot rotaļu, iepazīstina ar telpu, kopīgi pusdiena. Pusdienas laikā bērni un vecāki dodas uzmājām. Trešajā dienā skolotāja ar vecākiem vienojas par bērna palikšanu bez vecāka pirmsskolas izglītības iestādē. Skolotāja vecākus iedrošina, ka

viss būs kārtībā, iesaka no bērniem atvadīties, samīļojot un solot būt atpakaļ. Tā katru dienu bērni palielina laiku pirmsskolas izglītības iestādē, katru nedēļu nāk klāt vēl bērni, tas, ka jaunajiem bērniem nāk līdzī, vecāki ir sāpīgi tiem, kuru vecāki vairs nenāk līdzī grupiņā. Līdz septembra vidum ir sanākuši visi bērni, taču daži jau paspējuši saslimt.

Adaptācijas periodā īpaša uzmanība tiek veltīta bērnu vajadzībām, jo pierašana pie jaunā ir atkarīga no tā kā bērns jūtas un vai tiek apmierinātas viņa vajadzības.

Skolotāja katru rītu bērnus sagaidīja samīļojot un, iedrošinot, lēnām aptverot kāda katram bērnam, ir vēlme. Skolotāja izmantoja rotaļu centrus adaptācijas periodā un roku lelles, ar kuru palīdzību iesaistīja bērnus kopīgās kustību rotaļās un kopīgās dziesmās. Skolotāja arī organizēja individuālo darbu ar bērnu, lai veicinātu bērna uzticēšanos un uzlabotu saskarsmes prasmes, kas ir svarīgi PII adaptācijas perioda sekmēšanai. Bērniem tiek piedāvāta bagātīga materiālā bāze, taču ne visi bērni ir ieinteresēti. Bērniem patīk, ja skolotāja izmanto pirkstiņu rotaļas un dzied zināmas dziesmas bērniem, kā, piemēram – ‘‘vāru, vāru putriņu’’, ‘‘alfabēts joka pēc’’, ‘‘dipu dapu lācis nāk’’ u.c. bērni šīs dziesmas ir iepriekš dzirdējuši un ir priecīgi dzirdēt ko zināmu.

Skolotāja rīta cēlienā, lai piesaistītu bērnu uzmanību, rosina bērnus kopīgā kustību rotaļā ‘‘Ir jau visi mūsu bērni’’, kā arī ieinteresē bērnus ar pirkstiņrotaļu ‘‘viens un divi, trīs..’’ Rotaļas skolotāja izvēlas, balstoties uz savu pedagoģisko pieredzi, jo šāda tipa rotaļas piesaista bērnu uzmanību un aicina bērnus izkustēties, dziedāt līdzī un priecāties par rotaļu. Tomēr ne visi bērni labprātīgi vēlas piedalīties rīta aplī. Mia un Keita vēlas sēdēt tuvāk durvīm un gaida satikšanos ar māti, raud. Dominiks un Elīza rotaļas vēro no malas, taču darbojas ar pirkstiņiem un dara dziesmā paredzēto, skolotāja nespēj piedalīties rotaļās, ja nevēlas, ļauj vērot no malas. Rotaļās aktīvi piedalās Ralfs, Lūkass, Odeta, Emīlija, Ralfu un Heidiņu gan ir jāiedrošina, lai rotaļās piedalītos. Piesaistot uzmanību ar rotaļu palīdzību bērni gūst pozitīvas emocijas, veicina saskarsmi un tas palīdz bērnam adaptēties jaunajā vidē.

Bērniem ļoti patīk dziesma ‘‘kāda kuram dziesma’’, skolotāja saliek rotaļlietas, par kurām dziedās dziesmu un kopā ar bērnu noskaidros – kāda kuram dziesma. Daži no bērniem dzied līdzī, daži dejo, Odeta un Lūkass aktīvi dzied un kustas līdzī. Atkārtojot šo dziesmu vairākas reizes, bērni arvien vairāk atdarina dziesmu. Bērni labprāt atdarina dzīvnieku balss skaņas.

Brīvajos brīžos daži no bērniem izvēlas rotaļāties leļļu stūrī vai darboties ar lego, daži no bērniem, kuri ir vairāk intraverti visu, vēro no malas. Skolotāja ļauj bērniem rotaļāties brīvi, tie bērni, kuri paši nedodas uz rotaļu stūrīšiem, skolotāja iedrošina. Dažkārt skolotāja lasa grāmatu, vai pēta bildes grāmatās, tādā veidā arī paplašinot bērnu vārdu krājumu.

Skolotāja dienu organizē līdzīgā ritmā katru dienu, lai bērniem būtu zināms ritms, rotaļnodarbības centros tiek piedāvāti dažādi attīstoši uzdevumi atbilstoši tēmai. Skolotāja lēnām maigi un uzmanīgi iepazīstina bērnus ar noteikumiem un robežām. Dienas laikā skolotāja ar bērniem dodas kustību rotaļās, tiek veikts arī individuāls darbs ar katru bērnu, kā arī bērni, kuri vēlas darboties vienatnē – tas viņiem tiek ļauts. Dažkārt bērnu raudas un skumjās emocijas traucē tiem bērniem, kuri aktīvi vēlas iesaistīties, taču labi, ka skolotājas palīgs tādās situācijās ir klāt un mierina bērnus, kad skolotāja rotaļājas ar tiem, kuri vēlas.

Lielākā daļa bērnu neuztraucas, mainot telpu, tomēr, lai roku un mutes mazgāšana bērniem būtu interesantāka un nebaidītu jaunā telpa, skolotāja bērniem piedāvā to darīt dziedot un vienotās kustībās, tas bērnus uzjautrina, un viņi jūtas atbrīvotāki. Ir bērni, kuriem ir nepieciešama palīdzība šo darbību veikšanai, tad skolotāja maigi un uzmanīgi palīdz bērnam, lai rastos uzticība pieaugušajam.

Skolotāja ar bērniem dodas ārā katru dienu, tas arī bērniem patīk. Esot svaigā gaisā, bērni jūtas brīvāki, apkārt ir daudz kā interesanta – rotaļu laukumi, dažādi dabas materiāli. Bērni rotaļājas, esot ārpus telpām, bērni ir kustībā un kustoties bērni atrod kopīgas intereses viens ar otru. Āra nodarbībās skolotāja ar bērniem meklē un šķiro lapas – pēc lielumiem, krāsām u.c. Bērni, esot dabā, ir mierīgi.

Dodoties gulēt, skolotāja bērniem lasa pasaku un rotaļlieta – ‘mazais, mīlais zaķēns’ katru no bērniem samīļo un novēl saldu sapni pirms miega, taču došanās gulēt vairums bērniem rada stresu, palīgā nāk skolotājas palīgs, kopīgi katru bērnu samīļojot un liekot palikt gultā. Diviem no bērniem iemigšanas laikā ir vajadzīgs tuvums un glāstīt muguru, ko skolotāja arī veic iespēju robežās. Kad pasaka ir izlasīta, skolotāja uzliek mierīgu mūziku fonā. Daļa bērnu iemieg labi, skolotājai neiejaucoties, taču ir daļa, kuri raud līdz ar to arī pamodina tos, kuri jau iemiguši.

Ar katru dienu bērni kļūst atvērtaķi un drošāķi, diemžēl divi bērni saslima līdz ar to atgriežoties PII, adaptācijas process sākās no jauna. Skolotāja novēro, ka bērni jau sāk pierast pie dienas ritma, zina, kad būs rotaļāšanās, kad ēdienreizes un kad dosies mazgāt rokas. Daži no bērniem jau patstāvīgi dzied dziesmas, kuras iemācītas rotaļājoties dažādās kustību rotaļās. Bērnu uzticēšanās pieaugušajam un piedalīšanās pieaugušā organizētajās aktivitātēs ar katru dienu aug. Arī iešana gulēt lielākajai daļai bērnu vairs problēmas nesagādā, iemieg viegli un bez raudāšanas. Pēc divām nedēļām bērni jau sāk iejusties un pierast pie pirmsskolas izglītības iestādes noteikumiem un ritma. Bērni zina, kas viņus sagaida, sāk interesēties par rotaļnodarbībām.

Skolotāja ar vecāķiem vecāķu sapulcē pārrunāja visus interesējošos jautājumus. Sapulcē piedalījās skolotājas un skolotājas palīgs, lai vecāķi varētu iepazīt cilvēkus, ar kuriem turpmāk

ikdienu pavadīs viņu bērni. Skolotājas, lai gaisotne vecāku sapulcē kļūtu draudzīgāka, uzaicina vecākus kopīgā iepazīšanās spēlē. Katram vecākam jāpasaka savs vārds un viens jautājums vai apgalvojums saistībā ar bērna PII gaitu uzsākšanu. Tas palīdz skolotājam, jo ir vecāki, kuri nelabprāt kaut ko saka, taču šī spēle liek runāt katram. Bija vecāki, kuri teica, ka ir, uztraukti par to, kā ies bērnam, daži novēlēja skolotājiem veiksmīgu darbošanos ar bērniem, citi izmantoja iespēju pateikt, kāds ir viņu bērns ikdienā. Skolotājas bija sagatavojušas materiālu par adaptācijas procesa īpatnībām, lai vecākus informētu. Vairums no vecākiem bija ļoti ieinteresēti, daži vienaldzīgi. Vecāku jautājumi bija dažādi, kā, piemēram, : Vai bērniem palīdz paēst, ja tas nepieciešams, kā vislabāk atvadīties no bērna rīta cēlienā, cik ilgi ir ‘normāli’, ka bērns raud, ejot uz pirmsskolu, cik bieži parasti bērni slimo. Skolotājas vecākiem atbildēja uz jautājumiem, iedrošināja, ka tiks palīdzēti bērniem, kuri patstāvīgi neēd. Jāpiemin, ka viena bērna vecāks uz sapulci neieradās, nezināma iemesla dēļ, taču skolotāja nodeva svarīgāko informāciju telefoniski un pirmajā dienā, uzsākot PII gaitas. Vecāki un skolotāji sapulcē vienojās, ka skolotājiem būs konsultāciju laiks, kurā vecāki varēs nākt ar skolotājiem runāt par sev aktuālām lietām, piemēram, bērna attīstība, prasmju sekmēšana, u.c. Skolotājas ierosināja izveidot viedierīcēs grupu, kurā būtu vecāki un skolotājas, lai skolotājas varētu visus vecākus informēt par notikumiem pirmsskolā, kā arī ar bildēm dot vecākiem iespēju ieskatīties pirmsskolas ikdienā. Vecāki par šo ideju bija priecīgi. Kopumā bērnu vecāki ir atsaucīgi un ieinteresēti sadarboties. Divi no vecākiem ir atturīgāki, noslēgti. Skolotājas vecākus iedrošināja justies droši un pārliecināti par to, ka bērns jutīsies labi pirmsskolā.

Bērnu vecākiem tika izdalītas aptaujas lapas, pēc kurām skolotāja vadījās un ņēma vērā katra bērna intereses. Skolotāja katru pēcpusdienu runāja ar bērnu vecākiem individuāli, stāstīja, kā pagājusi diena, kā bērns juties. Skolotāja aicina vecākus ievērot noteikumus un dienas režīmu arī mājās, lai bērns ātrāk pierastu pie jaunā. Ne visiem vecākiem tas izdodas, jo bērns mājās ir savādāks un arī diena mājās paiet savādāk. Vecāki ir atvērti un priecīgi par PII notiekošo. Divi no vecākiem nelabprāt veidoja sadarbību ar skolotāju, izvairījās no ieteikumu uzklaušanās, tomēr skolotāja centās iedrošināt bērnu vecākus, ar laiku ar vienu no vecākiem izveidojās laba komunikācija. Vecākiem uzklaušīt to, ka bērniem pa dienu ir, gājis visādi, ir grūti, vecāki norobežojas un nelabprāt to uzklau. Skolotāja pa dienu mēģināja brīvos brīžos nofotografēt bērnus darbībā un iesūtīt vecākiem ar telefona palīdzību, lai veidotu sadarbību un vecākiem būtu ieskats bērnu ikdienā. Kopumā sadarbība ar vecākiem ir veiksmīga, vecāki ir pretimnākoši, ieinteresēti palīdzēt, uzklau skolotāju padomus.

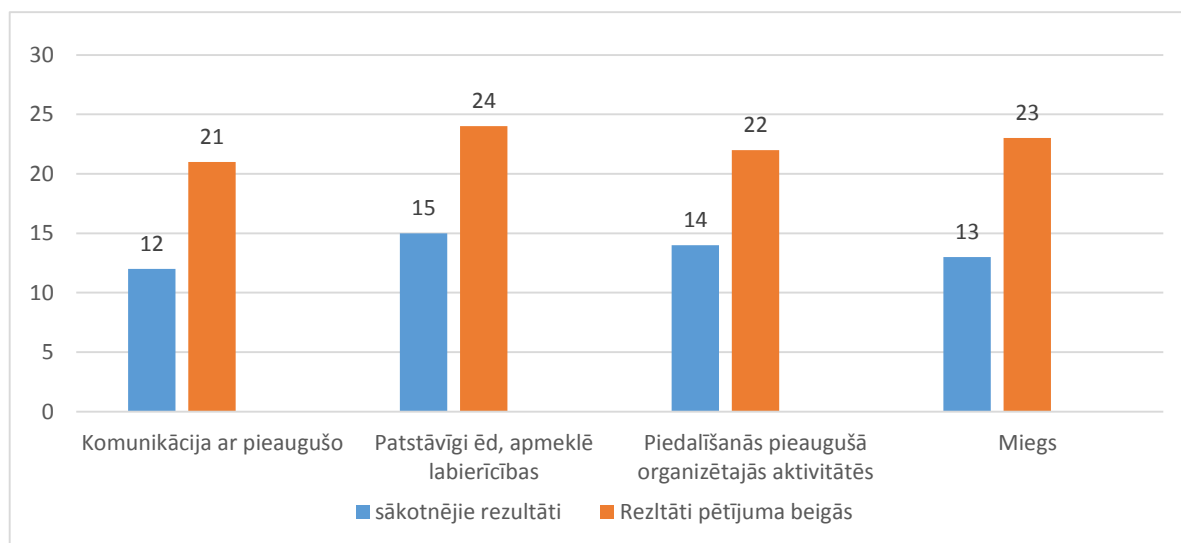
Darba autore izstrādāja kritērijus, pēc kuriem vadīties, kā notiek bērna adaptācijas process pirmsskolas izglītības iestādē, un kādi ir rezultāti sākumā un adaptācijas beigu daļā.

Pēc novērojumiem darba autore raksturo katru no bērniem. (skat.2.tabulu) redzama tabula, kura pildīta pēc 40 dienām bērna adaptācijas procesa vērošanā.

2.tabula..Bērnu rezultāti pēc 40 dienām.

Bērna vārds	Komunicē ar pieaugušo	Pašapkalpošanās prasmes	Piedalās pieaugušo organizētajās aktivitātēs	Miegs
Mia	1	2	1	1
Ralfs	3	3	2	3
Odetā	3	3	3	3
Dominiks	2	3	2	3
Lūkass	3	3	3	3
Emīlija	2	2	3	2
Elīza	2	3	3	3
Heidija	3	3	3	3
Keita	2	2	2	2
Kopā	21	24	22	23

Darba autore apkopojot vērojumus un tabulā iekļautos rezultātus, secināja, ka lielākai daļai bērnu adaptācija bija vidēja, bērnu komunikācija ar pedagogu, pašapkalpošanās prasmes un aktivitāte nodarbībās kā arī miegs uzlabojās jau pēc 20 dienām, taču diviem no bērniem adaptācijas process noritēja smagi un ieilga līdz 60 dienām, tās bija Mia un Keita, abas meitenes arī slimoja, kas paildzināja adaptācijas procesu. Diviem bērniem adaptācijas process bija viegls un veiksmīgs. Negatīvie simptomi pazuda ātri un bērni labi iejutās jaunajā vidē un labi pierada pie dienas ritma, kas notiek pirmsskolas izglītības iestādē.

10. attēls Rezultāti pētījuma sākumā un beigās.

Varam redzēt, (skat. 10.attēlā) bērna adaptācijas izmaiņas pētījuma beigās, bērniem ir ievērojami uzlabojusies komunikācija ar pieaugušo, kas norāda, ka liela daļa bērnu ir

sākuši uzticēties skolotājam, bērni arī izrāda lielāku interesi par skolotāja rīkotajām aktivitātēm. Bērniem arī ir uzlabojušās pašapkalpošanās prasmes, kas ir arī svarīgi, jo bērnam jāspēj būt par sevi patstāvīgam, kā arī ir uzlabojies miegs, kā rezultātā varam secināt, ka bērni ir kļuvuši drošāki, emocionāli stabilāki. Bērni zina, kas viņus sagaida PII, ir iejutušies dienas režīmā.

Darba autore adaptācijas novērošanas laikā secināja, ka vecāku un skolotāju sadarbībai ir liela nozīme adaptācijas periodā. Divi no vecākiem, kuri nelabprāt piedalījās komunikācijā ar pedagogu bērna adaptācija vērtējama kā smaga, protams arī tas, ka bērni slimoja un bija jūtīgi un intravēti paši pēc sevi, arī tas, protams, ietekmēja adaptāciju, bet pieliekot vēl klāt, ka sadarbība nebija veiksmīga, adaptācija ilga vairāk nekā 60 dienu. Skolotāja ar vecākiem komunicēja katru dienu kad bērniem nāca pakal, ieteica dažādus ieteikumus un vecāki ar skolotāju savstarpēji sadarbojās. Ar katru no vecākiem tika runāts arī individuāli par to kā noris adaptācijas process. Vecāki, kuru bērnu adaptācija noritēja smagi, izvairījās no komunikācijas. Vecākiem bija sāpīgi saprast, ka bērnam adaptācija ir grūta, paši vecāki jutās slikti un atturējās no komunikācijas ar pedagogu, līdz ar to arī bērns pārņēma šo atturīgumu no mātes. Tomēr sadarbība lēnām uzlabojās, kad bērni sāka pierast pie pirmsskolas izglītības iestādes noteikumiem un vides. Vecāki bija priecīgāki, līdz ar to arī bērni.

Tāpat arī analizējot un apkopojot anketas rezultātus varam secināt, ka adaptācijas procesu ietekmē vecāku un skolotāju sadarbība. Vairums respondentu sadarbība ar skolotāju bija laba, un tāpat arī adaptācijas periods bērnam bija viegls vai vidējs.

Atbilde uz pētījuma jautājumu – Jā, adaptācijas procesu ietekmē bērnu un vecāku sadarbība. Par to liecina aptaujas iegūtie rezultāti, kā arī darba autores veiktā novērošana un pedagoģiskā darbība. Vecāki, kuri labprāt veidoja sadarbību, ieklausījās skolotāju dotajos padomos, viņu bērni ātrāk adaptējās jaunajā vidē. Adaptācijas procesā skolotāju un vecāku sadarbībai ir liela nozīme.

2.3. Ieteikumi vecākiem un skolotājiem adaptācijas perioda atvieglošanai

Darba autore izveidoja ieteikumus vecākiem un skolotājiem adaptācijas perioda atvieglošanai.

Ieteikumi skolotājiem.

- Pirmsskolas izglītības iestāde un skolotāji jaunajiem vecākiem un bērniem vēl pirms bērna uzsāk PII gaitas rīkot ‘‘atvērto durvju dienas’’. Vecākiem un bērniem būtu iespējams iepazīties ar pirmsskolas izglītības iestādi mierīgā un brīvā veidā, viņiem

tiktu dota iespēja iepazīt telpas, vidi, noteikumus un pat PII personālu, kas labi ietekmētu bērnu vecāku un skolotāju turpmāko sadarbību.

- Organizēt lekcijas, kursus vai tikšanos ar psihologiem par tēmām, kuras interesē vecākus, kā, piemēram – adaptācijas periods. Tas būtu informatīvi noderīgs gan skolotājiem, gan vecākiem.
- Aicināt bērnu vecākus iesaistīties dažādās kopīgās aktivitātēs – kopīgu dekoru veidošana svētkiem, pārgājieni kopā ar bērniem. Bērns redzot, ka vecāki un skolotāji sadarbojas un savstarpēji veido labas attiecības, jutīsies drošāk un uzticēties skolotājai būs vieglāk.
- Skolotājiem adaptācijas periodā būt smaidīgiem, atvērtiem, pievērst uzmanību savai mīmikai, lai bērns jūt pozitīvo attieksmi.
- Radīt pēc iespējas labāku un veiksmīgāku sadarbību ar vecākiem, jo, veidojoties savstarpējai uzticībai, un vecāku pozitīvai attieksmei pret skolotājiem un pirmsskolu, bērns to jūt un pārņem.
- Nodrošināt pirmsskolā dažādas aktivitātes atbilstoši bērna vecumam, lai bērnam nerastos bezdarbība un negatīvas emocijas.

Ieteikumi vecākiem.

- Veidot pozitīvu attieksmi pret pirmsskolas izglītības iestādi, lai bērns to jūt. Mājās par pirmsskolas izglītības iestādi runāt ar bērnu.
- Vedot bērnu uz pirmsskolu, ģimenei nevajadzētu justies vainīgai, bēdāties, jo bērns pārņem jūtas no mātes.
- Bērns, māte un skolotāja vēlams kopīgi sākumā apstaigāt visas grupas telpas, lai bērns būtu drošs, ka nekur nedraud briesmas.
- Pirmo reizi uz pirmsskolas iestādi bērnu vest laikā, kad vecākiem ir atvaļinājums, lai vecāki varētu būt kopā ilgāku laiku ar bērnu.
- Bērnu laicīgi sākt radināt pie dienas režīma, līdzīga kā pirmsskolas izglītības iestādē.
- No rīta atvadoties, apsūtīt bērnam, ka atnāks pakaļ vēlāk, lai bērnam rastos drošības sajūta
- Vedot bērnu uz pirmsskolu justies droši un labi, lai bērns pārņemtu labās emocijas un neuztrauktos.
- Ja ir tāda iespēja, tad vest bērnu uz pirmsskolas izglītības iestādes rotaļu laukumu, pievienoties pastaigai, kad ārā ir viņa grupiņas bērni, jo bērns, esot ārpus telpām ātrāk, atrod kopīgas intereses.

- Sniegt skolotājiem pietiekami daudz informāciju par bērna īpatnībām, raksturu u.c., lai skolotāji varētu to izmantot, strādājot ar bērniem, tādā veidā, atvieglojot adaptācijas periodu.
- Pirms uzsāk gaitas PII, dažas reizes atstāt bērnu pie aukles, vecvecākiem vai kādā pieskatīšanas grupiņā, lai pirmā reize, kad bērns paliek viens, bez vecākiem nav, uzsākot PII gaitas.
- Iesaistīties visos skolotāju organizētajos pasākumos, tādā veidā sekmējot savstarpējo sadarbību.

Secinājumi

1. Adaptācijas process bērniem ir emocionāls diskomforts. Adaptācija ir plašs jēdziens taču tā nozīme ir pielāgošanās jaunai videi un apstākļiem. Visiem bērniem uzsākot pirmsskolas, izglītības gaitas notiek adaptācija jaunā vidē – citiem tā notiek smagāk, citiem vieglāk.
2. Adaptācijas perioda ilgums bērnam ir atkarīgs no dažādiem apstākļiem – emocionālais stāvoklis, bērna vecums, sociālā pieredze, bērna attiecības un sociālā vide, bērna temperaments un vide pirmsskolas izglītības iestādē.
3. Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku kopīgs darbs, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Pirmsskolas izglītības iestādē sadarbība starp skolotāju un vecāku ir ļoti nozīmīga. Savstarpēji sadarbojoties tiek veicināta bērna attīstība, sekmētas viņa prasmes.
4. Nozīmīgi ir veidot labu sadarbību ar bērnu vecākiem. Skolotāju un vecāku sadarbība ir vērsta uz kopīgu mērķi un darbošanos bērna labā. Lai veidotos pozitīva sadarbība vecākiem un skolotājiem savstarpēji ir jāciena vienam otru un jārespektē. Skolotājiem jāsniedz korekta informācija, jāveicina grupas pasākumos, jāorganizē tikšanās ar vecākiem.
5. 1,5 gadu vecumā bērns tver un atlaiž priekšmetus, runā no 3 -50 vārdus, taču divu gadu vecumā bērns jau sāk veidot frāzes, 2,5 gadu vecumā bērni jau spēj pateikt teikumu, kuri sastāv no trīs vai vairāk vārdiem, taču 3 gadu vecumā bērna runa jau 80% ir līdzīga kā pieaugušajam
6. Bērni vecumā no 1,5 – 3 gadiem attīstās strauji, tas ir laiks, kad veidojas bērna personība. Vecumā no 2 līdz 3 gadiem bērns sāk apzināties sevi kā autonomu personu, jo ir apjautis savu ‘ES’. Skolotāji un vecāki var veicināt bērna personības attīstību.
7. 1,5 gadīgs bērns sevi emocionāli nespēj atdalīt no mātes. Divarpus līdz trīs gadus veci bērni spēj sevi atdalīt no mātes emocionāli, tad varam secināt, ka šajā vecumā bērns ir gatavs uzsākt pirmsskolas izglītības iestādes gaitas.
8. Skolotāja reakcija uz bērna vajadzībām nodrošina bērnam emocionālo, sociālo un fizisko drošības izjūtu, kā arī vecāka pašizjūta un attieksme pret pirmsskolas izglītības iestādi ietekmē bērna adaptācijas procesu.
9. Skolotāju un vecāku sadarbība veicina bērna adaptācijas procesu pirmsskolas izglītības iestādē.

Literatūras un informācijas avotu saraksts

1. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga : Mācību grāmata.
2. Avotiņa V. Red. (1987). *Bērna attīstības diagnostika un korekcija*. Rīga: Zvaigzne.
3. Āboltiņa L. (2014). *7-gadīgo bērnu sociālā adaptēšanās skolā 1.klasē*. (Latvijas Universitāte, Rīga, Latvija).
4. Baldiņš A., Raževa A. (2001) *Skolas un ģimenes sadarbība*. Rīga : Pētergailis apgāds
5. Baltace I. (2012). Sadarbība ar vecākiem – kopīgs darbs bērna labā. *Izglītība un Kultūra - Metodiskie materiāli* (12-13lpp) Pieejams:
6. Batarilo, A. (b.g.). *Cooperation with parents: first encounters, ways to start and lay good grounds for cooperation*. Retrieved from: https://www.vrtec-pedenjed.si/images/Vrtec/Projekti/erasmus/cooperation_with_parents.pdf
7. Bikova, A. (2017). *Manam bērnam patīk bērnudārzs*. Rīga: JUMAVA.
8. Boulbijs, Dž. (1998). *Drošais pamats – vecāku un bērnu savstarpējā pieķeršanās – cilvēka veselīgas attīstības priekšnoteikums*. Rīga: Rasa ABC.
9. Brice B.(2007). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga : RAKA
10. Cherry, K. (29.04.2016). *How does adaptation take place?* Retrieved from: <https://www.verywell.com/what-is-adaptation-2794815>
11. Cherry,K (02.10.2019). *Cognitive Developmental Milestones* Retrieved from: <https://www.verywellmind.com/cognitive-developmental-milestones-2795109>
12. Dzintere D., Stangaine I., Augstkalne D. (2014). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga:RAKA
13. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
14. Ēriksons E. (1998). *Identitāte : jaunība un krīze* . Rīga : Jumava
15. Gailuma, S. (2002). *Mazbērna adaptācijas īpatnības pirmsskolas izglītības iestādes rotaļu grupā*. Dzintere D., (2002). *Bērns ka individualitāte pirmsskolas izglītības iestāde*. Rīga: Izglītības soļi.
16. Golubina V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga : Izglītības soļi
17. Gulbe D. (2019). *Kas notiek bērnudārzā?* Rīga : Satura darbnīca TAPT
18. Irbe, A., Lindenberga, S. (2014). *Bērns mācas runāt ģimenē*. Rīga: RAKA.
19. Klauža A., Kozaka Dz., Pagraba E., Smirnova I., Veispale K. (2008). *Skolas un ģimenes sadarbība*. Pieejams : https://visc.gov.lv/audzinassana/dokumenti/metmat/audz_vjic_rik55.pdf
20. Lieģeniece, D. (1900). *Bērna uzvedības pašregulācija bērnudārzā*. Rīga: LR TIM.
21. Lieģeniece, D. (2000). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: RaKa

22. Montessori M. (2007). *Das Kreative Kind Der Absorbierende Geist*. Freiburg im Breisgau: herder Verlag.
23. Plaude, I. (2001). Sociālā pedagoģija. Rīga: RaKa.
24. Shabas, S. (2008). *Family as a condition of the Mental Health of a Child when adapting to a Modern Kindergarten*. Retrieved from : <https://knepublishing.com/index.php/Kne-Life/article/view/3336/7028>
25. Sheiridan S. (2016.). *Bringing research to real life*. Retrieved from: <http://earlylearningnetwork.unl.edu/2018/08/29/parent-teacher-relationships/>
26. Skaidrojošā vārdnīca, pieejams : <https://lv.oxforddictionaries.com/skaidrojums/SADARB%C4%AABA>
27. Soli pa solim (2014). *Par vecāku un pedagogu sadarbību izglītības procesā* Pieejams: <http://www.solipasolim.lv/par-vecaku-un-pedagogu-sadarbibu-izglitibas-procesa/>
28. Svence G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga : ZVAIGZNE ABC
29. Špalleka R. (1998). *Māmiņ, vai tu mani mīli?* Rīga : preses nams
30. Špona, A. (2004). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RAKA.
31. Špona A. (2009). *Audzināšana Pašaudzināšana*. Rīga : RAKA
32. Valsts izglītības satura centrs. (2008). *Skolas un ģimenes sadarbība*. Pieejams: https://visc.gov.lv/audzināsana/dokumenti/metmat/audz_vjic_rik55.pdf
33. Vecgrāve, A.(1996). *Kā man saprast savu bērnu*. Rīga: Zvaigzne ABC

PIELIKUMS

Labdien! Esmu Latvijas Universitātes studente, sava kvalifikācijas darba ietvaros veicu pētījumu par vecāku un skolotāju sadarbību 1,5-3 gadīgu bērnu adaptācijas sekmēšanai pirmsskolas izglītības iestādē, lūdzu Jūs aizpildīt anketu.

1. Kādā vecumā jūsu bērns uzsāka gaitas pirmsskolas izglītības iestādē?
 - 1.1. Pusotra gada vecumā
 - 1.2. Divi gadi
 - 1.3. Divi ar pus gadi
 - 1.4. Trīs gadi
2. Vai bērns bieži raudāja uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi?
 - 2.1. Jā, raudāja bieži
 - 2.2. Raudāja, bet īslaicīgi
 - 2.3. Neraudāja, bija mierīgs
 - 2.4. Sāka bieži slimot
 - 2.5. Cits _____
3. Cik ilgs bija Jūsu bērna adaptācijas periods?
 - 3.1. 2 nedēļas vai mazāk
 - 3.2. 3 nedēļas
 - 3.3. 4 nedēļas
 - 3.4. Vairāk kā četras nedēļas
 - 3.5. Vairāk kā divi mēneši
4. Kā jūs sagatavojāt bērnu pirmsskolas izglītības iestādes gaitu uzsākšanai?
 - 4.1. Vairākas nedēļas iepriekš sākām staigāt gar pirmsskolas izglītības iestādi, daudz stāstīju par to,ka būs jāiet uz pirmsskolas izglītības iestādi
 - 4.2. Iepazināties ar pirmsskolas izglītības iestādes pedagogiem un sākām nākt
 - 4.3. Bērns pirmo reizi par pirmsskolas izglītības iestādi un pedagogiem uzzināja un redzēja pirmajā dienā pirmsskolā
 - 4.4. Jau laiku iepriekš bērnam radīju līdzīgu režīmu kā pirmsskolā
 - 4.5. Cits variants _____
5. Vai uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi Jums skolotāji sniedza informāciju par adaptācijas procesu, tā ilgumu un īpatnībām?
 - 5.1. Jā, par to tika runāts vecāku sapulcē
 - 5.2. Jā, pedagogi sniedza izsmeļošu informāciju, dēva dažādus ieteikumus

- 5.3. Nē, informāciju par adaptāciju meklēju pats interneta vidē
- 5.4. Cits variants _____
6. Kā notiek sadarbība ar skolotāju?
- 6.1. Individuālās pārrunas
- 6.2. Tiek rīkotas vecāku sapulces
- 6.3. Tiek organizēti kopīgi pasākumi bērniem ar vecākiem un pedagogiem
- 6.4. Visi trīs augstāk minētie
- 6.5. Sadarbība nav izveidojusies
- 6.6. Skolotāja izsniedz bukletus par bērna vecumposma īpatnībām
7. Cik bieži komunicējat ar pedagogu un kādā formā ?
- 7.1. Katru dienu pārrunājam dienas notikumus, kas saistīti ar bērnu
- 7.2. Regulāri rakstiski, mutiski notiek informācijas apmaiņa par bērnu
- 7.3. 2-3 reizes nedēļā pārrunājam aktualitātes
- 7.4. Aptuveni 1x nedēļā pārrunājam nedēļā notikušo
- 7.5. Ar pedagogu nekomunicēju
- 7.6. Cits variants _____
8. Vai pirmsskolas izglītības iestādei vajadzētu organizēt kursus vai lekcijas par bērna audzināšanu, adaptācijas procesu u.c. ?
- 8.1. Jā
- 8.2. Nē
- 8.3. Cits _____
9. Vai esat apmierināts ar sadarbību starp Jums un pedagogu?
- 9.1. Jā
- 9.2. Nē
- Cits _____

2. Pielikums. Anketa grupas vecākiem.

Lai adaptācijas periods būtu veiksmīgāks, lūdzam Jūs, aizpildīt aptauju par Jūsu bērnu! Aptauja palīdzēs mums zināt vairāk par Jūsu bērnu un viņa īpatnībām!

- Vai jūsu bērns prot patstāvīgi ēst, doties uz podiņa?

- Vai bērns izmanto valodu kā saziņas līdzekli?

- Ar ko bērnam patīk darboties, kādas rotaļas vai rotaļlietas patīk visvairāk, raksturīgais bērna interešu loks?

- Kā visvieglāk nomierināt laikā kad bērns raud? Ja ir kāds īpašs veids kas palīdz, lūdzu to pieminēt.

- Vai bērns iepriekš ievēroja dienas režīmu, līdzīgi kā pirmsskolā?

- Kādam ir jābūt bērna emocionālajam stāvoklim, kas liecina par viņa labsajūtu? (mierīgs, nosvērts, priecīgs, vienaldzīgs)

- Kas palīdz Jūsu bērnam vieglāk iemigt?

- Citas piezīmes, kas skolotājam būtu jāzin par Jūsu bērnu

3. Pielikums. *Dziesmas, rotaļas.*

Ir jau visi mūsu bērni sanākuši te! (2x)

Rociņām - plaukš! plaukš! (plaukšķinām)

Kājiņām - taukš! taukš! (dipinām)

Labrītiņu - jums, jums, (norādām uz citiem)

Labrītiņu - mums, mums! (norādām uz sevi)

Viens mazi, divi mazi, trīs mazi pirkstiņi

Četri mazi, pieci mazi, seši mazi pirkstiņi

Septiņi mazi, astoņi mazi, deviņi mazi pirkstiņi

Desmit pirkstiņi danco!

Visi mazi pirkstiņi danco man uz galvas

Visi mazi pirkstiņi danco man uz kājām

Visi mazi pirkstiņi danco man uz vēdera

Visi pirkstiņi danco!

Dancošana – Kustinot pirkstus, pieskaras nosauktajai ķermeņa daļai. Dancošana palīdz apzināties savu ķermeni, atcerēties ķermeņa daļu nosaukumus. Bērnam patīk, ja viņš pats var izdomāt, kur pirkstiņi dancos. Var mainīt tempu, balss skaļumu, skaitīt vai dziedāt čukstus.

Kāda katram dziesma

Pulkstenim bija tāda dziesma

-Tink, tink, tink, tink

Sunītim bija tāda dziesma

-vau, vau, vau, vau.,

Kaķītim bija tāda dziesma

-ņau, ņau, ņau, ņau

GALVOJUMS

Es,

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.
Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU

(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Kellija Megija Mierkalne

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs Mg.sc.soc., D.Augstkalne _____

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums

(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)
